

KIBRIS MESELESİNİN MARAŞ YEREL BASININA YANSIMALARI (1950-1960)*

THE REFLECTIONS OF THE CYPRUS ISSUE IN THE MARAS LOCAL
PRESS (1950-1960)

Cengiz ŞAVKILI**, Mehmet Can GÖKTÜRK***

Geliş Tarihi/Received:25.10.2023

Kabul Tarihi/Accepted:20.12.2023

ŞAVKILI, Cengiz - GÖKTÜRK, Mehmet Can, (2024), Kıbrıs Meselesinin Maraş Yerel Basınına Yansımaları (1950-1960)", Belgi Dergisi, S.27, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Kış 2024/I, ss. 127-152.

Öz

Kıbrıs meselesinin Türk kamuoyunda ve siyasi hayatta önemli bir konuma gelmesi Demokrat Parti (DP)'nin ilk yıllarına tekabül etmektedir. Kıbrıslı Rumlar, 1945 yılından itibaren Yunanistan'a bağlanma isteklerini açığa vurmuştur ve 1950'li yıllarda Yunanistan tarafından da bu istekleri destek görmeye başlamıştır. Ekim 1954'te konu "Enosis" ve "Megali İdea" çerçevesinde Birleşmiş Milletler (BM)'e götürülmüş ve istenilen sonucun elde edilememesi üzerine Ada üzerindeki Rum zulümleri giderek artmıştır. Rumların Yunanistan'dan aldıkları destekle İngiliz ve Kıbrıslı Türklere yönelik başlayan şiddet faaliyetleri, ulusal basın da olduğu gibi Maraş basınında da öncelikli haberler arasında yer almıştır. Hatta özellikle basın vasıtasıyla Türk kamuoyunun baskılarının giderek artmasıyla beraber, Türkiye'nin mesele ile daha yakından ilgilenmesi ve İngiltere'nin de BM görüşmelerine taraf olarak Türkiye'yi de davet etmesi gerçekleşmiştir. Rumların Enosis ideolojilerini gerçekleştirmek üzere Ada'daki Türklere yaptıkları zulümler Maraş'ta çıkan yerel gazetelerden; Halk Postası, Maraş'ın Sesi, Engizek, Kahraman Yurt ve Demokrasiye Hizmet gazetelerinde geniş ölçüde yer bulmuştur. Millî Mücadele'nin ilk zaferini kazanarak tarihe altın harflerle adını yazdıran Maraş halkı, Kıbrıslı soydaşlarının çektiği acılara da kayıtsız kalmamıştır. Ada'daki Türk nüfusunun çektiği çileleri siyasi yorum ve değerlendirmelerle sayfalarına taşımaya başlamıştır. EOKA terör örgütüyle birlikte basındaki Kıbrıs konulu haberler giderek artmıştır. Haberler vasıtasıyla Maraş basını, üzerine düşeni yerine getirerek Kıbrıs davası etrafında Türk halkının kenetlenmesini sağlamıştır. Kıbrıs meselesini konu edinen bu çalışmada; Maraş'ta yayımlanan yerel gazetelerdeki haberler ile köşe yazıları değerlendirilmiş ve böylece Kıbrıs ile ilgili konulara yerel halkın nasıl tepki verdiği ortaya konulmuştur. Ayrıca çalışmada DP'nin 10 yıllık iktidarı süresince izlediği üç farklı Kıbrıs siyasetinin Maraş basınına yansımaları da tespit edilmiştir. Makale çalışmasında, başta Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA) belgeleri olmak üzere; dönemin yerel ve ulusal gazeteleri ile hatıratlar ve tetkik eserlerden yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Türkiye, Yunanistan, Rumlar, Kıbrıs, Maraş Basını.*

* Bu makaleye Cengiz ŞAVKILI %60, Mehmet Can GÖKTÜRK %40 oranında katkı sağlamıştır.

** Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, savkili67@ksu.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0002-7083-7020>).

*** Doktora Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, can.gokturk1@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0001-9324-1644>).

Abstract

The Cyprus issue gained significance in Turkish public and political life during the early years of the Democrat Party (DP). Since 1945, the Greek Cypriots have sought annexation to Greece, gaining support in the 1950s. In October 1954, the United Nations (UN) discussion on "Enosis" and the "Megali Idea" failed, leading to increased atrocities against the Rum community on the island. Violence against the British and Cypriot Turks, supported by Greece, became a key concern in national and Maras media, pressuring Türkiye's closer involvement and the UK's invitation to participate in UN negotiations. The local Maras newspapers, including Halk Postası, Maraş'ın Sesi, Engizek, Kahraman Yurt, and Demokrasiye Hizmet, extensively covered the persecution of Turks by the Greeks in their pursuit of the Enosis ideology. The resilient people of Maras, known for their historical victory in the National Struggle, stood in solidarity with their Cypriot kin. The local press began highlighting the struggles of the Turkish population on the island, while news about Cyprus, along with coverage of the EOKA terrorist organization, saw a steady rise. Through their efforts, the Maras press played a significant role in uniting the Turkish people around the Cyprus cause. This study evaluated the reactions of the local populace to Cyprus-related issues through an analysis of news and op-eds in Maras newspapers. Additionally, it identified the reflections of three distinct Cyprus policies pursued by the DP during its ten-year tenure in the Maras press. Primary sources included documents from the State Archives Presidency Republic Archives (BCA), alongside contemporary local and national newspapers, memoirs, and research works.

Keywords: *Türkiye, Greece, Greek Cypriots, Cyprus, Maraş Local Press.*

Giriş

Kıbrıs, verimli iklimi ve stratejik konumu sayesinde M.Ö. 10 bin yılına kadar uzanan köklü bir tarihe sahiptir. Kıbrıs'ın bu stratejik önemi, tarihsel süreç içerisinde giderek daha da artmıştır. Bölgede hâkimiyetlerini sağlamak ve ticaret yollarının güvenliğini temin etmek isteyen devletler, stratejik konumundan dolayı sürekli olarak Adayı kontrol altında tutma arzusunda olmuşlardır.¹ Kıbrıs adası Bizans'a tâbi iken miladi 648/649'da ilk defa Müslümanların istilasına uğramış ve vergiye bağlanmıştır. Daha sonra vergilerini verememesinden dolayı Abbasi Halifesi Harun Reşid tarafından işgal olunmuş ise de Bizans İmparatoru Nikefor Fokas 760 senesinde adayı geri almağa muvaffak olmuştu. Kıbrıs adası Haçlı seferleri sırasında 1192 tarihinde İngiliz Kralı Arslan Yürekli Richard tarafından Bizanslılardan alınarak, Gui de Lusignan'a verildi. Bu tarihten itibaren onun soyu elinde kaldı. Kısa bir süre Cenevizlilerin idaresine giren Kıbrıs, daha sonra tamamen Venediklilerin idaresine girmiştir.²

XVI. Yüzyılın son çeyreğine girilirken Kıbrıs, Osmanlı Devleti'nin üç kıtada uzanan sınırları içinde, adeta devletin yumuşak karnının en hassas noktasında bir çibanbaşı olarak devrin en güçlü deniz kuvveti olan Venedik'in elinde bulunuyordu. Adanın bu durumda kalmasını kendileri için sakıncalı bulan Osmanlılar, 1570 yılının sonbaharında fetih hareketini başlatmışlardı.³ Devletlerin egemenlik mücadelesine sahne olan Kıbrıs, tarihsel süreç içerisinde Akdeniz ticaret yolları üzerinde bulunması dolayısıyla ticaretle uğraşan ve bu güzergâhta üs edinmek isteyen devletlerin ilgisini çekmiştir. Hazırlıklarını tamamlayan Osmanlı Devleti, bölgede üs edinmek ve Venediklilerle etkin mücadele edebilmek amacıyla 1571 yılında Kıbrıs'ı ilhak etmişti. Bu tarihten sonra Osmanlı Devleti, idari, askerî ve sosyal açıdan Adayı kalkındırdığı gibi iskân faaliyetleri çerçevesinde nüfus nakli de yapmıştır.⁴ İlk fetih sırasında Ada'da yaklaşık otuz bin civarında askere kılıç hakkı olarak toprak verilirken;⁵ Anadolu'nun çeşitli yerlerinden 5.720 kişi de Adaya iskan ettirilmiştir.⁶ Öte taraftan, Halil İnalçık'ın İtalyan yazar Calepio'dan aktardığına göre Anadolu'dan Ada'ya iskân ettirilen göçmenlerin sayısı 20.000'dir.⁷ Göç ettirilenlerin sayısında farklılıklar görülse de yerleşimler sayesinde süreç içerisinde bölgede Türk nüfusu artmıştır. 1571 yılında Osmanlı Devleti'nin Ada üzerinde kurduğu hâkimiyet, 307 yıl boyunca Ada'da Türk varlığının oluşmasına neden olmuştur.⁸ Araştırmacı Tefik Tarkan'a göre ise 17 yüzyılın sonuna kadar Kıbrıs Türklerinin kökenini oluşturacak otuz binden fazla Müslüm ve Gayrimüslim adaya yerleştirilmiştir.⁹ Bu tarihten itibaren, Balkan savaşlarıyla da paralel olarak Ada'nın statüsünde pek çok değişiklik yapılmıştır. Kıbrıs, beylerbeyliği statüsünden 1687 tarihinde Kaptanpaşalık'a bağlanırken, Boyacıoğlu Mehmet İsyanı Döneminde sadrazama ait has toprak olarak kabul edilmiştir. Bununla birlikte Ada, 1785-1839 yılları arasında Divan-ı Hümayun'a bağlı muhassıllık ve 1839-1861 yılları arasında Cezâyir-i Bahr-i Sefid Beylerbeyi'ne bağlı sancak olarak yönetilmiştir. 1878 yılında Osmanlı

1 Hüseyin Kabasakal, *Kıbrıs'ın Fethi (1570-1571)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 1986, s. 1-2.

2 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. III, 1. Kısım, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1983, s. 9.

3 Şükrü S. Gürel, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960)*, C. I, Kaynak Yayınları, Ankara, 1984, s. 11-12.

4 Halil İnalçık, *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar, Klasik Dönem (1302-1606): Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2008, s. 329-330.

5 Hamza Eroğlu, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini Yaratan Tarihi Süreç Ve Son Gelişmeler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 18(54), 2002, s. 740.

6 Erdal Tapbaş, Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet Görevlilerinin Sürgün Edilmesi: 19. Yüzyıl Kıbrıs Örneği. *Mediterranean Journal of Humanities*, 2(1), 2012, s. 193-204.

7 İnalçık, a.g.e., s. 378.

8 Aliye Küçükpınar, Maraş Basınında Demokrat Parti (1946-1960), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, 2019, s. 42.

9 Tefik Tarkan, *KIBRIS (Genel Çizgileriyle)*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1975, s. 51-58.

İmparatorluğu'nun elinden çıkıncaya kadar Kıbrıs, payitaht merkezi yönetimine bağlı mutasarrıflık statüsünde idare edilmiştir.¹⁰

19. yüzyıl itibariyle Osmanlı Devleti'nin gücünü yitirmesi ve girdiği savaşlarda aldığı yenilgiler, devletin egemen güç olduğu pek çok bölgede etkisini yitirmesine neden olduğu gibi Kıbrıs'ın da statüsünü değiştirmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti'nin 93 Harbi'nde Ruslar ile girdiği mücadeleyi kaybetmesi ve düşman kuvvetlerinin Boğazları tehdit etmesi, İngiltere'yi harekete geçirmiştir. Bu bağlamda İngiltere, çıkarları doğrultusunda hareket ederek Kıbrıs'ın kendisine verilmesi şartıyla Osmanlı Devleti ile ittifak yapmayı kabul etmiştir. Bu teklif kapsamında 1 Temmuz 1878 tarihinde taraflar arasında bir sözleşme imzalanmış ve böylece Kıbrıs'ta İngiliz hâkimiyeti başlamıştır.¹¹ Kıbrıs Konvansiyonu veya Kıbrıs Savunma İttifakı Antlaşması olarak tarihte yerini alan bu antlaşma ile Ada'daki Müslüman tebaanın hukuki işlerini Şer'i Mahkemeler görmeye devam ederken; Evkaf Vekâletine ait malların Osmanlı ve İngilizler tarafından görevlendirilmiş memurlar tarafından yönetilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca, Kıbrıs'ta devlete ve Padişah'a ait mallar üzerinde tasarruf hakkı Osmanlı Devleti'nde olacağı ve bu mallardaki gelirlerin Ada gelirine dâhil edilmeyeceği kabul edilmişti.¹²

Öte taraftan, Kıbrıs'ın altı ilçesine, Osmanlı kaymakamlarının yerine İngiliz komiserler atanmış ve polis teşkilatının düzenlenmesiyle birlikte «*Polis Başkomutanı*» unvanıyla bir İngiliz yönetici görevlendirilmiştir. Anayasanın Kıbrıs'ta yürürlüğe konulmasıyla, Yüksek Komiser aynı zamanda yasa çıkarma yetkisine de sahip olmuştur. Bu önemli dönüşümler, Kıbrıs'ın yönetim ve hukuk düzeninin İngiliz etkisi altında şekillenmesine yol açmıştır.¹³ Buradan hareketle, İngilizlerin adanın siyasi ve yönetsel yapısında önemli değişiklikler yapmaya çalıştığı ve Türk hegemonyasını kırmaya çalıştığı anlaşılabilir. Nitekim 1882'de yapılan düzenleme ile 18 kişiden oluşan "Kavanin Meclisi" yapısında 6 İngiliz ve 9 Rum görülürken, sadece 3 Türk'e yer verilmiştir. Bununla birlikte Adanın resmi diline Türkçe'nin yanı sıra İngilizce ve Yunanca da ilave edilmiştir. İngiltere'nin yaptığı bu değişiklikler, 1950 yılında Yunanistan'ın Ada üzerinde taleplerinin oluşmasına sebebiyet verecektir.¹⁴

Kıbrıs'ın İngiliz yönetimi altına girmesiyle birlikte uzun yıllar süren Türk egemenliği nüfusunun, İngilizler tarafından dikkate alınarak, Ada'da yeniden bir yapılandırılmaya gidildiği ve yönetimdeki çoğunluğun Rum kesimine kaydırıldığı görülmektedir. Ticaret ve ekonomi alanlarında elde edilen kazanımlar, özellikle Rum tüccarların lehine olmuş ve işletme ve limanlardaki gelirin büyük bir kısmı Ortodoks topluma geçmiştir. Türk toplumu ise tarım ve hayvancılığa dayalı bir ekonomik düzlemde, büyüyen piyasada en az kazanç elde eden kesime dönüşmeye başlamıştır.¹⁵ Türk ve Rum toplumları arasında ortak bir pazar kurulmadığı gibi, her iki toplum arasında kız alıp vermenin veya kaynaşmanın olmadığı da görülmektedir.¹⁶ Bunlara ilaveten, İngilizlerin ekonomik yatırımları ve sağlanan özerklikle birlikte, eğitim ve basın hayatı da zenginleşmeye başlamıştır. Okullarda verilen özerklik, özellikle Rum okullarında Yunanistan'dan gelen tarih kitaplarının okutulmasını kolaylaştırmış ve Helen milliyetçiliğinin gelecek nesillerde yaygınlaşmasını sağlamıştır.

10 Murat Şahin, *Türkiye'de Milliyetçi Yayınlarda Kıbrıs Meselesi (1947-1960)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2022, s. 4

11 Eroğlu, a.g.e., s. 739-740.

12 Ferhat İlgen, *1965-1971 Yılları Arasında İhsan Sabri Çağlayangil Perspektifinde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası*, Basılmamış Doktora Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2023, s. 26-27.

13 Tarkan, a.g.e., s. 67-70.

14 Küçükpınar, a.g.t., s. 42; Tarkan, a.g.e., s. 70.

15 Niyazi Kızılyürek, *Milliyetçilik Kısacasında Kıbrıs*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011, s. 77-81.

16 İlgen, a.g.t., s. 216-217.

Ayrıca, okullaşma oranlarının yükselmesi, okuma ve yazma bilen insan sayısını artırmıştır. Bu durum basın hayatının yaygınlaşmasına neden olmuştur. Gazetelerin içeriği, Rum toplumu için Helen milliyetçiliğini teşvik eden ve Yunanistan ile birleşmeyi hedefleyen Enosis¹⁷ ideolojisini desteklemiştir. Hatta 1885 yılında yayın hayatına başlayan gazetelerden biri “Enosis” adını taşımaktaydı.¹⁸ Eğitimli Rum kesimleri, yetiştirme kültürlerinin bir sonucu olarak Yunanistan’daki Atina Üniversitesi’nde Helen milliyetçiliği söylemleriyle tanışmış ve ileriki süreçte Megali İdea tezinin adada etkin bir şekilde savunulmasına katkı sağlamışlardır. Bu süreç Kıbrıs’ın sosyal, kültürel ve siyasi yapılarında önemli değişikliklere neden olmuş ve adada farklı etnik kimlikler arasında belirgin bir ayrışma yaşanmıştır.

1. Erken Cumhuriyet Döneminde Kıbrıs

Birinci Dünya Savaşı ile birlikte İngilizlerin Kıbrıs emelleri ortaya çıkmış ve İngilizler 1878 tarihinde Osmanlı Devleti ile yapılan antlaşmayı tek taraflı bozarak adayı ilhak etmiştir. İngiltere, Osmanlı Devleti’nin savaşa Almanya’nın yanında girmesini bahane ederek, adanın gelirinden Osmanlı Devletine ödemesi gereken borç tutarını ödemeyeceğini bildirmiştir.¹⁹ Bununla birlikte 3 Mart 1918 tarihinde kabul edilen Brest-Litovsk Antlaşması uyarınca Rusya’nın ilhak ettiği Elviye-i Selase’deki (Kars, Ardahan ve Batum) işgallerin sona ermesi halinde, İngilizlerin de Kıbrıs üzerindeki haklarını Osmanlı Devletine teslim etmesi gerekiyordu.²⁰ Ancak, Osmanlı’nın savaştan büyük kayıplar ile çıkmasını da hesaba katan İngilizlerin, Ada üzerindeki çıkarlarını teslim etme fikrinden uzak olduğu faaliyetlerinden belliydi. Nitekim İngilizler, I. Dünya Savaşı’nın devam ettiği 1917 yılında “Krallık Konseyi Emiri” çıkararak, ada içerisindeki topluma 2 yıl içerisinde İngiliz vatandaşlığını şart koşmuş ve kabul etmeyenleri göçe zorlamıştır. Savaş sonunda Osmanlı Devleti’ne dayatılan Sevr Anlaşması içerisinde de Türklerin ada içerisindeki varlığının son bulacağına dayalı bir madde sunulsa da, adanın akıbeti 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşması ile belirlenmiştir. Buna göre, Türklerin ada içerisindeki hâkimiyeti son bulmuş ve 1925 yılı itibariyle de İngiliz sömürge bölgelerine dâhil edilmiştir.²¹ Lozan Antlaşmasıyla, İngilizlerin 1917 yılında başlattığı zorunlu göç meselesi, 12 aya düşürülerek ada halkının bu süre içerisinde tercih yapmaları zorunlu kılınmıştır. Türk vatandaşlığı yönünde tercih yapanlar 12 ay içerisinde Türkiye’ye göç etmeye zorlanmış ve bu göçler 1940 yılına kadar sürmüştür.²² Bu durum Ada içerisinde Türk nüfusunun azalmasına neden olurken doğal olarak²³ Rumların sayısı artmıştır. Lozan’la birlikte Kıbrıs’ı Kraliyet sömürgesi olarak kabul eden Türkiye, zorla veya kendi isteğiyle göç eden Kıbrıs Türklerine çeşitli kolaylıklar sağlamıştır.²⁴

Kıbrıs, 1878 tarihinde fiilen ve 1923 tarihinde de resmen İngiliz idaresine girerken; Rumlar, 1925-1959 yılları arasında statülerinin değişmesi için çaba harcamıştır. Bu bağlamda 1928 tarihinde Yunanistan; İngiltere, Rusya ve Fransa’ya Enosis ideolojisi

17 Megali İdea hedefi çerçevesinde Ada’nın Yunanistan’a ilhak edilmesini savunan düşüncedir. İlk kez 1791 tarihinde Rigas Ferros adlı bir Rum tarafından gündeme getirilmiştir: 1791-1796 yılları arasında bir harita hazırlanarak 1796’da Viyana’da sergilenmiştir. Detaylı bilgi için bkz.: Rauf Denktaş, *12’ye 5 Kala Kıbrıs (Kıbrıs davası hakkında düşünceler, notlar ve hatıralar)*, Remzi Kitapevi, Ankara, 1966, s. 13-14.

18 İlgen, a.g.t., s. 33-34; Tarkan, a.g.e., s. 74.

19 Büşra Çakmak, *Kıbrıs’ta İngiliz Yönetimi ve Çözüm Planları*, Tarihte Kıbrıs (Cilt 2), Akdeniz Karpaz Üniversitesi Dokuzonbeş Reklam Organizasyon Matbaacılık, İstanbul, 2017, s. 859.

20 Müge Vatansever, “Kıbrıs Sorununun Tarihsel Gelişimi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(10), 2010, s. 1495

21 Çakmak, a.g.e., s. 860-861.

22 Kudret Özersay, *Kıbrıs Sorunu Hukuksal Bir İnceleme*, Ankara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 2009, s. 3.

23 Erdem Karaca, “Birinci Dünya Savaşı’nda Kıbrıs: İlhak ve İşgal Sürecinin Neue Freie Presse’de (Viyana) Takdimi”, *YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, IX(2), 2016, s. 109.

24 BCA, 272.0.0.12.50.104-2; BCA, 30.18.1.1.16.77.6-1.

konusunda bir nota vererek emellerini açıkca uluslararası platformda ortaya koymuştur.²⁵ Bu ideoloji kapsamında Rumlar 1931 yılında İngiliz yönetimine karşı vergi kanunlarını bahane ederek isyan etmiş ve İkinci Dünya Savaşı ile birlikte de Yunanistan'a bağlanmayı talep etmişlerdir. Ancak, bu teklifin reddedilmesiyle savaşın sonunda Yunan Parlamentosunun toplanarak konuyu yeniden uluslararası platformlara götürme kararı almıştır.²⁶ Rumların Ada üzerinde emellerini gerçekleştirmek için 1947 yılında başlattığı plebisit çalışmaları, Türkiye'de pek çok gençlik örgütünün kurulmasına ve Kıbrıs Türklerine destek verilmesine neden olmuştur. Üstelik Ada'da iki büyük miting, Anadolu'da ise "Kıbrıs mitingleri" düzenlenerek Enosis engellenmeye çalışılmıştır.²⁷

2. Demokrat Parti Döneminin İlk Yıllarında Kıbrıs Sorunu

Kıbrıs'taki Rumlar, Enosis ideolojileri doğrultusunda İngilizlerle mücadele ettikleri gibi Türkiye'nin güneyindeki gerilimden de faydalanmışlardır. Ayrıca Türk basını tarafından da olayların takip edilmesi Ada'ya ilginin boyutunu artırmıştır. 1948 yılında "*Kıbrıs Türkleri*" adında bir kurul, dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'yü ziyaret etmiş ve Cumhurbaşkanı'dan "Birlik ve beraberliğin bozulmaması" mesajını alması kuşkusuz Ada için ayrı bir umut olmuştur. Nitekim İnönü, bu söyleminden 15 sene sonra Başbakan unvanı ile Lozan sonrası adaya yönelik ilk girişimi yapmış ve böylece Kıbrıs meselesinde Türkiye'nin de bir aktör olarak katılımını sağlamıştır.²⁸

Demokrat Parti'nin ilk yıllarında Kıbrıs olayları bir sorun olarak algılanmamış ve iktidar dış politikada sessizliğini korumuştur. Önce yerel bir sorun olarak ortaya çıkan hadiseler sonra Türkler ve Rumların çatışmasından dolayı Türkiye ve Yunanistan arasında Kıbrıs meselesi haline dönüşmüştür.²⁹ Nitekim 1950 yılından 1954 yılına kadar Türkiye'nin gündeminde bu konu yer almamış ve Kıbrıs meselesini kabul etmemiştir. Türkiye'nin meseleye ilgisizliği, İngiltere'nin Adada hâkimiyetinin bulunması ve Sovyet baskısı karşısında huzursuzluk hissetmesinden ileri gelmekteydi.³⁰ DP'nin iktidara geldiğinde duyurduğu ilk hükümet programında Kıbrıs'a dair bir düzenleme bulunmamakta ve dönemin bakanları Kıbrıs meselesini de kabul etmemektedir. Örneğin dönemin Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü, Türkiye'de Kıbrıs meslesinin bulunmadığını ve Yunanistan'ın da Kıbrıs ile ilgilenmediğini vurgulamıştır.³¹ Ayrıca Köprülü'nün selefi Necmettin Sadak da Kıbrıs'ta bir sorun olmadığını ve mevcut yönetimin devamından yana olduklarını ifade etmiştir.³²

Görüldüğü üzere Türkiye, 1950'li yılların başlarında Kıbrıs'ta bir sorun olduğunu kabul etmemiş ve Yunanistan'ın Ada üzerindeki isteklerini uluslararası platformda yüksek sesle söyleyene kadar da meseleye dahil olmamıştır. Öte taraftan, Yunanistan'da Aleksandros Papagos'un başbakanlığı döneminde Kıbrıs sorunu ilk kez 16 Ağustos 1954 tarihinde Birleşik Milletlere taşınmış ve uluslararası bir mesele haline dönüşmüştür.³³ Bu tarihten

25 Sevin Toluner, *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul, 1977, s. 14-17.

26 Özersay, a.g.e., s. 4-6.

27 İsmail Sabahattin, *150 Soruda Kıbrıs Sorunu*, Kastaş Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 13-14.

28 Ahmet Gülen, "İnönü Hükümetleri'nin Kıbrıs Politikası (1961-1965)", *Atatürk Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (50), 2012, s. 391-392.

29 Mehmet Gönülöbol vd., *Olaylarla Türk Dış Politikası*, Ankara Siyasal Bilimler Fakültesi, Ankara, s. 336-337.

30 Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-2014)*, Der Yayınları, İstanbul, 2014, s. 1042.

31 Faruk Sönmezoğlu, *II. Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türk Dış Politikası*, Der Yayınları, İstanbul, 2006, s. 146.

32 Uçarol, a.g.e., s. 1047.

33 Hüseyin Bağcı, *Türk Dış Politikası'nda 1950'li Yıllar*, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 112; Uçarol, a.g.e., s. 956.

sonra Rumlar, Ada içerisinde çeşitli terör örgütleri kurarak Kıbrıs Türklerine karşı zulümlere başlamıştır. Bu bağlamda Rumlar, Başpiskopos Makarios'un girişimleriyle Ada'da Pankıbrıs Gençlik Örgütü (PEON); Neolea Ethnikou Kommados (NEK) ve Enosis Syllagon Ellinor Apophiton Kyprou (ESEAK) gibi çeşitli yapılanmalara gitmiştir.³⁴ Özellikle 1955 yılında kurulan EOKA terör örgütünün zulümlerine karşılık, Türkiye'nin de desteklediği Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) kurulmuş ve Rum terör örgütünün taşkınlıkları durdurmak için çaba harcanmıştır.³⁵ 1950 yılında Enosis plebisiti, 1955'te EOKA terör örgütü hareketi ve Kıbrıs Türklerine yönelik giderek artan saldırıları, Türkiye'nin ulusal ve yerel yayın yapan gazeteleri tarafından büyük bir üzüntüyle takip edilmiştir. Maraş halkı da, tıpkı Kurtuluş Savaşı'nda olduğu gibi, milli bilinç ve sorumluluk duygusuyla konuyu takip etmiş ve Ada'daki olayları kelimelere dökmüştür. Kıbrıs Türklerinin çektikleri acılar, Maraş yerel basınında geniş bir yer kaplamış ve halkın olaylara kayıtsız kalmaması sağlanmıştır.

3. Kıbrıs Meselesinin Maraş Yerel Basınına Yansımaları (1950-1960)

1950'li yıllar itibariyle Kıbrıs Ortodoks Kilisesi, Ada genelinde Enosis tezini sağlam temellere oturtmak ve ilhak planlarını gerçekleştirmek için Rumlar arasında halk oylaması yapmıştır. 15 Ocak 1950 tarihinde Türk toplumunun dışında olarak 18 yaşını dolduran her Rum'un katıldığı plebisit, % 96 ile "Enosis istiyoruz" yazılı sayfanın imzalanmasıyla sonuçlanmıştır.³⁶ Bu sonuç Rumların Kıbrıslı Türklere karşı gösterdiği şiddet faaliyetlerinin artmasına neden olmuştur. Ekim 1950'de Makarios'un Rum Ortodoks Kilisesi'nin Başpiskoposu seçilmesiyle birlikte Enosis ideolojisi örgütsel bir yapıya bürünmüştür. Makarios, Yunanistan'ın desteğini aldığı gibi konu İngiltere, Fransa ve Amerika'nın da gündemine girmiştir.³⁷ Bu tarihlerde ise Türkiye'de henüz yeni iktidara gelen DP'nin Kıbrıs meselesi hakkında sessizliğini koruduğu görülmektedir.³⁸

Maraş basınına göre, DP'nin iktidarda kaldığı 10 yıllık süre zarfında Kıbrıs meselesine dair 3 farklı strateji izlendiği görülmektedir. Üstelik bu dönemde DP'nin seçim zamanlarından önce çıkan haberlere göre sansür yasalarını da çıkardığını görmekteyiz. Örneğin DP'nin ilk iktidar yılları olarak nitelenen 1950-1954 arası dönemde, basına karşı liberal anlayışını terk ederek giderek artan sansür yasalarına başvurmuştur.³⁹ Özgür basın anlayışıyla iktidara gelen DP, 1954 seçimlerinden önce 8 maddelik "*Neşir yoluyla veya radyo ile işlenecek cürümler hakkında*" 6334 sayılı Kanunu⁴⁰ çıkararak basın hayatını hapis veya para cezası tehditleriyle kendine bağlamıştır. Buradan hareketle, DP'nin 10 yıllık iktidarı süresince izlediği 3 farklı Kıbrıs siyaseti, Maraş yerel basınında şu başlıklar altında ele alınmıştır:

1- 1950-1955 yılları arasında Lozan'la sağlanan statükonun devamı için Kıbrıs meselesinin, İngilizlerin bir iç meselesi olarak kabul edilmesi,

2- 1955-1957 yılları arasında EOKA terör örgütünün kurulması ve Kıbrıs Türklerini hedef alması,

34 Mehmet Balyemez, "Kıbrıs Türklerinin İlk Siyasal Gençlik Örgütlenmesi: Lefkoşa Millî Gençlik Birliği (İngiliz Belgeleri Işığında)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 38(105), 2022, s. 236.

35 Emruhan Yalçın, "Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilatı ve Rauf Denktaş", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* (58), 2016, s. 284.

36 Şahin, a.g.t., s. 43.

37 Esra Sarıkoyuncu Değerli, "Demokrat Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1950-1960)", *Akademik Bakış*, 6(11), 2012, s. 88-89.

38 Gönlübol vd, a.g.e., s. 336-337.

39 Cengiz Şavklı ve Ali Akyıldız, "Demokrat Parti Dönemi Maraş Basını", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (2), 2019, s. 736.

40 Resmi Gazete, 17 Mart 1954, Sayı, 8660, s. 8653.

3- 1957-1960 yılları arasında İngilizlerin Rumları dizginleyememesi sonucunda politikalarında yumuşama gözlemlenmesi.

Ulusal bir meselenin yerel medyada ele alınmasıyla ilgilenen bu çalışma içerisinde Türkiye'nin 10 yıl boyunca izlediği 3 farklı Kıbrıs siyaseti karşısında, Maraş basını yoluyla meselenin halkın düşünce ve eylemlerine yansımaları incelenecektir. Ayrıca DP'nin izlediği Kıbrıs siyasetinin Maraş basını tarafından nasıl takip edildiği ve kaleme alındığı değerlendirilecektir.

3.1. Kıbrıs Meselesinin BM'ye Taşınmasının Maraş Yerel Basınına Yansımaları

1950'li yıllar itibariyle Yunanistan'ın Kıbrıs'ı ilhak etme konusundaki çabaları hız kazanmış ve Balkan İttifakı Antlaşması'nın onaylanmasının akabinde, 16 Ağustos 1954 tarihinde bu mesele Birleşmiş Milletler'e (BM) sunulmuştur. Yunanistan, Kıbrıs'a yönelik başvurusuyla self-determination hakkının uygulanmasını talep etmiştir ve süreç sonucunda Kıbrıs meselesi, BM Genel Kurulu'nun 24 Eylül 1954 tarihindeki oturumlarında ele alınmıştır. İlk oturumda, Kıbrıs meselesinin gündeme alınıp alınmaması konusu tartışılmış; İngiltere baş delege, Yunanistan Dışişleri Bakanı ve sonrasında Türkiye baş delege Selim Sarper tarafından istişareler yapılmıştır. Sarper, sunumunda Türk-Yunan dostluğuna vurgu yaparak, konunun aslında İngiltere'nin iç meselesi olduğunu ve bu nedenle Genel Kurul'da ele alınmaması gerektiğini ifade etmiştir.⁴¹ Ağustos 1954 itibariyle Yunanistan'ın BM'ye başvuru yapması akabinde oluşan Kıbrıs sorunu TBMM'de gündeme gelmiştir. Ancak konu ekonomik sorunların baş gösterdiği bu yıllarda yeterince görüşülemediği. Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında çıkmaza giren Kıbrıs sorununda DP meseleye yeterince ilgi göstermemiş ve iç politikaya ağırlık vermiştir.⁴² Maraş basını bu haberleri sayfalarına taşıırken DP iktidarının basına karşı sergilediği sert tutumlardan dolayı farklı davranışlar sergilediği görülmüştür. Zarar görmek istemeyen gazeteciler, iç politikada DP'ye karşı olmak veya demokrat olmamak söylemleriyle parti değiştirenlerin isimlerini sayfalarına taşıırken⁴³ dış politikada da iktidar kararlarını eleştirmemişlerdir. Ancak DP karşıtı olduğu, yaptığı siyasi haberlerden anlaşılan gazeteler ise iktidarı eleştirmekten geri durmamıştır. Maraş basınında, Kıbrıs sorununun ilk kez uluslararası platforma taşınması ve Yunanistan'ın Enosis ideolojisindeki ısrarcı tutumu geniş bir yer kaplamıştır. Rumlar, Ada'nın Yunanistan'a ilhakı üzerine 1948 yılında bir oylama yapmış ve büyük çoğunlukla reddedilmiştir. Bu durum karşısında Kıbrıs Türkleri tarafından bir miting düzenlenmiş ve Türkiye'ye Fazıl Küçük imzalı bir telgraf ulaştırılmıştır. Lefkoşa'da 28 Kasım 1948 tarihinde 15.000 Türk'ün yapmış olduğu Ayasofya Mitingi'nde bir kere daha Kıbrıs Rumlarının Yunanistan'a ilhak ve muhtariyet taleplerinin şiddetle reddedilmesi oy birliği ile kararlaştırılmıştır. Kıbrıs Türkleri ilhak ve muhtariyetin tamamıyla Türklüğün mahvına sebep olacağına ve adanın asayişini bozacağına inanıyorlar. Dr. Küçük tarafından 28 Kasım 1948'de gönderilen bu belgeye göre Kıbrıs Rumlarının Ada'nın Yunanistan'a ilhak ve muhtariyet talepleri Kıbrıs Türklerince reddedilmiştir.⁴⁴ Bu tarihten itibaren Kıbrıs-Türkiye arasında bir Kıbrıs meselesiyle ilgili basın ve yayın ilişkisi başlamıştır. Engizek Gazetesi, Yunanlıların 75 yıldır Kıbrıs Türklerine eziyet ve zulümler ederek göç ettirmeye zorladıklarını ve Türklerin Adada azınlık hâle

41 Mustafa Albayrak, "Türkiye'nin Kıbrıs Politikaları (1950-1960)", *Atatürk Araştırma Merkezi*, 16(46), 2000, s. 253; Selda Karaköse, *Celal Bayar Dönemi Türk Hükümetlerinin Kıbrıs Politikaları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004, s. 26-28.

42 Cengiz Şavkılı, "1957 Seçimleri ve XI. Dönem TBMM ve Faaliyetleri", *TBMM, Yüzüncü Yılında TBMM Oluşumu, Çalışma Şartları ve İşlevleri*, C.1, Bsk. 1., TBMM Matbaası, Ankara, 2020, s. 392.

43 Şavkılı ve Akyıldız, a.g.m., s. 764.

44 BCA, 30.01.0.0.40.241.14.1-3.

gelmesini sağlamaya çalıştıklarını ifade etmiştir.⁴⁵ Gazete haberinde Yunanistan'ın dost görünümü düşman olduğu vurgulanırken, Ada'nın bir Türk yurdu olarak kalması gerektiği de şu sözlerle ifade etmiştir:

- “1- Kıbrıs coğrafya itibarıyla küçük Asya'ya bağlıdır.
- 2- Kıbrıs hukuk ve fetih itibarıyla Türk'tür.
- 3- Kıbrıs Adası iktisaden Anadolu'ya bağlıdır.
- 4- Kıbrıs, askeri ve stratejik bakımdan Yunanistan'a değil Türkiye'ye bağlıdır.
- 5- Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı Birleşmiş Milletler anayasasının ruhuna da aykırıdır.”⁴⁶

Ayrıca gazetede Kıbrıslı Türklere hitap edilerek, 24 Milyon Türk'ün Ada halkının yanlarında olduklarını ve Ada'nın Türk yurdu haline geleceği konusundaki destekler vurgulanmıştır. Yine dönemin hükümetine de Ada konusunda çekingen davranmayı bırakması gerektiği mesajı “*Kıbrıs, Türk'tür ve Türk kalacaktır*” ifadesi ile verilmeye çalışılmıştır.⁴⁷ Kıbrıs Türkleri BM'nin 24 Eylül 1954 tarihindeki ilk oturumu ile 17 Aralık 1954 tarihli ikinci oturumu arasında Yunanlıların Adayı ilhak etme girişimlerine karşı mitingler ve kamuoyu oluşturabilmek için geziler düzenlenmiştir. Örneğin tarihi Lefkoşa Camii'nde büyük bir miting düzenlenerek, Kıbrıs'ın bölünmez bir Türk yurdu olduğu vurgulanmış ve Rumlara verilemeyeceği belirtilmiştir. Mitingde söz alan liderler, İngilizlere güven olmadığını ifade etmişler ve İngilizlerin Rumlara muhtariyet teklifinde bulduklarını dile getirmişlerdir.⁴⁸ Engizek gazetesinde Kıbrıs'ın Yunanistan'a ait olmadığı gibi halkını da Rumların oluşturmadığı, Yunanistan ile ne askeri ne iktisadi ne kültürel hiçbir alakası olmayan bir yer olduğu vurgulanmıştır.⁴⁹

Atina'da Kıbrıs Başpiskoposu Makarios'un desteklediği bir miting düzenlenmişti. Bu mitingde Yunan hükümetinin Ada üzerindeki emelleri açığa vurulmuş, bu durum Türkiye'de büyük bir teessür uyandırmıştır. Halk Postası, miting üzerine bir haber yaparak DP iktidarına Kıbrıs meselesiyle ilgili eleştiri yapan ilk gazete olmuştur. Gazete'nin 3 Mart 1954 tarihli “*Kıbrıs ve Biz...*” başlıklı haberinde şu ifadeler yer verilmiştir:

“Kıbrıs'ta Türk bayrağını müftülük binasına Yunanlılar çektirmemişler. Türk basını bunu dillerine doladı. Bence ortada şaşılacak bir şey yok. Zira daha geçenlerde Atenegoras cenabları (!) biz Müslüman Türkleri Hıristiyanlığa davet etmedi mi? Bizim DP iktidarı bu yobaz hakkında tahkikat bile yapmaya lüzum görmedi. Kıbrıs'ta bir avuç Türk bayrağını müftülük binasına çektirilmesi hususunda acaba ne yapacak, çektirmeğe muvaffak olursa şayet yolunu bizimkilere de öğretsinler de Atenegoras cenablarının (!) hiç olmazsa kulağını çekebilsek...”⁵⁰

Kıbrıs Müftüsü Mehmet Dora önderliğinde bir heyetin 7 Aralık 1954 tarihinde Amerika'ya gideceğini belirten Halk Postası, Kıbrıs ve Kıbrıslı Türklerin geleceği için girişimlerin başladığını da ifade etmiştir.⁵¹ Kahraman Yurt gazetesi, heyetin Amerika

45 Engizek Gazetesi, 27 Temmuz 1954, Sayı 1545, s. 1.

46 Engizek Gazetesi, 28 Temmuz 1954, Sayı 1546, s. 1.

47 Engizek Gazetesi, 28-29 Temmuz 1954, Sayı 1546-1547, s.1.

48 Engizek Gazetesi, 4 Ağustos 1954, Sayı 1552, s.1.

49 Engizek Gazetesi, 2 Eylül 1954, Sayı 1573, s.1.

50 Halk Postası, 3 Mart 1954, Sayı, 17, s. 3.

51 Halk Postası, 7 Aralık 1954, Sayı 244, s. 1.

dönüşünde dönemin Başbakanı Adnan Menderes ile görüştüğünü⁵² aktarırken, Engizek olayları BM kapsamında değerlendirmiştir. Gazetede, tarih ve coğrafya bakımından Anadolu'ya bağlı olan Ada'nın Yunanlılar tarafından ilhak edilmeye çalışıldığı ifade edilmiştir. BM kararının da sayfaya taşındığı "Kıbrıs meselesi müzakere edilmeyecek..." başlıklı haberde, şu sözler yer almıştır:

"Büyük gürültülerle ve propagandalarla tarih, coğrafya bakımından olduğu kadar kültür ve iktisadi bağlarla da Anadolu'ya bağlı ve eskiden anayurdun bir parçası olan Türk Kıbrıs'ı, Yunanistan'a ilhak etmek üzere BM'ye Yunanlılar tarafından götürülen Kıbrıs'ın müzakere için gündeme alındığı malumdur. Evvelki gün yapılan ikinci toplantıda BM Siyasi Komisyonu bir daha müzakere etmemeye karar vermiştir..."⁵³

BM'de görüşmeler sürerken Türkiye, Kıbrıs sorununun İngiltere'nin bir iç meselesi olduğunu; Yunanistan ile çözmesi gerektiğini ifade etmiş ve BM'de yapılan Ada için self-determination oylamasında ise çekimser oy kullanmıştır. NATO'ya yeni girmiş olan Türkiye'nin meseleye bu mesafeden bakması, Yunanistan ve İngiltere tarafları ile arasını bozmak istememesinden ileri gelmektedir. Nitekim Menderes oylama sonucunda meselenin tamamen kapandığını ve Yunanistan ile ikili ilişkilerin geliştirilmesi için gayret gösterilmesi gerektiğini açıklamıştır.⁵⁴ Kıbrıs meselesinin Yunanistan tarafından BM'ye götürülmesi, Maraş basınında geniş yer bulmuş ve yerel basın konuyu bu dönemde hükümetin politikası çerçevesinde İngiliz iç meselesi olarak algılasa da, Kıbrıs Türk'tür tezini takip etmiştir. Kahraman Yurt gazetesinde, Türkiye'ye 60 mil mesafede, Yunanistan'a ise 1000 mil mesafeden fazla uzaklıkta olan Ada'nın Türk olduğu ifade edilmiştir. Gazete, "Eğer bir ilhak söz konusu ise Türkiye lehine olmalıdır..." vurgusu yapmıştır.⁵⁵ Demokrasiye Hizmet gazetesinde ise BM'den Yunanlılar lehine karar çıkması için Kıbrıslı Türklerin ve Türk işçilerin üzerinde bir baskı kurulduğu ifade edilmiştir. Kıbrıslı Türklerin bol miktarda Atatürk resmi ve Türk bayrağı istediğini vurgulayan gazete, Adada Türk İşçi Federasyonu kurulduğunu da sözlerine eklemiştir.⁵⁶

Demokrasiye Hizmet gazetesinin 20 Temmuz 1955 tarihli sayısında, Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Başkanı Hikmet Bil'in, Yunanistan'ın Birleşmiş Milletler'e yaptığı başvuru hakkında düşünceleri geniş yer kaplamıştır. Bil, Türkiye baş delegesi ve Büyükelçi Selim Sarper'in oturumda Kıbrıslı Türklerin hakkını savunduğunu ve Avrupa karşısında millî bir duruş sergilediğini ifade etmiştir. Ancak Sarper'in daha önce aktardığımız Türk-Yunan dostluğuna vurgu yapması ve meselenin İngiltere'nin iç meselesi olduğunu ifade etmesinden duyduğu rahatsızlığı da dile getirmiştir.⁵⁷ Öte taraftan, Kıbrıs meselesinde Türkiye'nin hak ve söz sahibi olduğunu dile getirerek Ada'nın hayati öneme sahip olduğunu da vurgulamıştır. Ayrıca hukuki ve stratejik konular göz önüne alındığında Türkiye'nin güvenliği ve Ada'nın tarihi yapısı bakımından self-determination konusunun kabul edilemeyeceğini ifade etmiştir.⁵⁸ Yunanistan Başbakanı Papagos imzalı Kıbrıs'a self-determination hakkının verilmesi talebi, BM Siyasi Komisyonu tarafından 8 çekimser oya 50 olumlu oye reddedilmiştir. Menderes, kararın alınmasıyla birlikte Kıbrıs sorununun bittiğini ifade etse de Yunanistan Dışişleri Bakanı Stefanapulos girişimlerin devam edeceğini açıklamıştır.⁵⁹

52 Kahraman Yurt, 16 Aralık 1954, Sayı 1431, s. 1.

53 Engizek, 17 Aralık 1954, Sayı 1605, s. 1.

54 Kamuran Gürün, Dış İlişkiler ve Türk Politikası (1939'dan Günümüze Kadar), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1983, s.386.

55 Kahraman Yurt, 18 Aralık 1954, Sayı 1433, s. 1.

56 Demokrasiye Hizmet, 26 Aralık 1954, Sayı 1080, s. 1.

57 Demokrasiye Hizmet, 20 Temmuz 1955, Sayı 1255, s.1.

58 Demokrasiye Hizmet, 28 Mart 1956, Sayı 1468, s. 1.

59 Aydın Olgun, *Kıbrıs Gerçeği 1931-1990*, Demircioğlu Matbaacılık, Ankara 1991, s. 10-11.

3.2. EOKA Faaliyetleri ve 6/7 Eylül Olaylarının Maraş Yerel Basınına Yansımaları

BM kararlarına bir tepki olarak Yunanistan'ın desteği ile 1955 yılında kurulan EOKA, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı amacıyla Helen ve Enosis ideolojisi sağlamayı kendisine amaç edinmiştir. "Helen Adası" olarak gördükleri Kıbrıs'ı barışçıl yollarla ele geçiremeyince Albay Georgios Grivas tarafından "Türk Milletinin küçük bir parçası olup Helenizmin korkunç düşmanı olan Türk toplumunu ada'dan kovuncaya kadar EOKA kahramanlarının görevleri asla bitmeyecektir..." sözleriyle tehdit teşkilatları hızlandırılmıştır. Bu teşkilatlar içerisinde EOKA yani "Kıbrıs Mücadelesi Ulusal Örgütü" olarak adlandırılan örgütün siyasal lideri Kıbrıs Başpiskoposu Makarios, askeri lideri ise aşırı sağcı olarak bilinen Georgios Grivas'tır.⁶⁰ Türkiye'de yayın yapan ulusal gazetelerle birlikte yerel gazetelere bakıldığında, EOKA'nın kuruluşuyla birlikte terör faaliyetlerinin de arttığı görülür. Buradan hareketle, Van ve Muş'ta yayın yapan gazetelerde de Makarios'un meseleyi BM'ye götürmesinden sonra artan terör olayları geniş bir yer kaplamıştır. Örneğin, Vansesi Gazetesi'nde Ada'da etnik çoğunluğunu Rumların oluşturması ve Kıbrıslı Türklerin göçe zorlanması için çaba harcadığı; iki toplum arasında bütünleşme yerine ayrıştırma için terör faaliyetlerinde bulunduğu yer almıştır.⁶¹ Muş Altınova Gazetesi'nde ise Türkiye'nin BM konferanslarına davet edilmesi ve konferanstan Rumların aleyhinde karar çıkmamasından dolayı Ada içerisinde Türklere yönelik saldırılar ve zulümlerin arttığı ifade edilmiştir.⁶² Nitekim, EOKA ile birlikte Kıbrıs Türklerine yönelik artan saldırılar ve olaylar, Türkiye'nin de davet edildiği bir konferans düzenlenmesine neden olmuştur. Bu durum karşısında Dönemin Başbakanı Adnan Menderes, 29 Temmuz 1955 tarihinde Dışişleri Bakanlığı görevine vekâleten Fatin Rüştü Zorlu'yu getirmiştir.⁶³ Zorlu, Kıbrıs meselesinde daha etkin bir siyaset izlemiş ve milletlerarası platformlarda Kıbrıslı Türklerin haklarını savunmuştur.

Maraş basınında ise 1955 yılı itibarıyla artan suç ve terör olaylarına dikkat çekilmiş; İngiliz-Rum mücadelesinin sürdüğü ve Kıbrıslı Türklerin saldırılara maruz kaldığı ifade edilmiştir. Kıbrıs'ın çeşitli yerlerinde araştırma yapıldığı ve terör örgütüne üye olarak silah veya cephaneye taşıyanların hapisanelere taşındığı da belirtilmiştir. Ayrıca Lefkoşa ve Magusa bölgelerinde terör olaylarının diğer bölgelere kıyasla daha yoğun olduğu vurgulanmıştır. Haberde Lefkoşa'da hapisanelerin dolmak üzere olduğu,⁶⁴ Magusa tarafında ise kulüplerde büyük miktarda silah ve cephaneye bulunduğu dile getirilmiştir.⁶⁵ Artan şiddet olaylarına karşılık olarak Türkiye'ye gelen Kıbrıs heyeti, dönemin Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile görüşmüş ve uluslararası platformlarda haklarının savunulması gerektiği konusunda bir toplantı yapılmıştır.⁶⁶ Bununla birlikte karakol da basan EOKA terör örgütü eylemlerinde polis, asker ve sivil ayrımı da yapmamaktadır. Lefkoşa taraflarında karakol basan 30 kişilik EOKA üyesi, 8 Türk polisini katletmiş ve karakolu ateşe vermiştir.⁶⁷ Bu hadiselerin gerçekleşmesi üzerine Engizek gazetesinde, Kıbrıs özelinde yayın yapan bir gazetenin iddiası gündeme taşınmıştır. Lefkoşa Hürsöz Gazetesi'nde Türkiye'nin Kıbrıs'a polis görevi görmesi için asker göndermeye hazırlandığı ve durumu İngiliz hükümetine bildirdiği belirtilmiştir. Konuyu NATO'ya da götürmeye hazırlanan Türkiye'nin, Mersin limanında hazır askeri birlik bulundurduğu

60 Halil Fikret Alasya, "Kıbrıs'ta Kayıplar Meselesi", *Türk Kültürü Dergisi*, S. 309, Yıl, XXVII, Ocak 1989, s. 1-2

61 Mehmet Özalper, "Kıbrıs Meselesinin Yerel Basına Yansımaları (1950-1960): Vansesi Gazetesi Örneği", *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2021, s. 333-334.

62 Fadime Tosik Dinç, "Türk'ün Milli Davası "Kıbrıs Meselesi'nin 1955-1967 Yılları Arasında Muş Basınındaki Yansımaları", *BELGİ*, (24), 2022, s. 244-245.

63 Resmi Gazete, 6 Ağustos 1955, Sayı: 9071, s. 12477.

64 Demokrasiye Hizmet, 21 Ağustos 1955, Sayı 1280, s. 1.

65 Demokrasiye Hizmet, 1 Ocak 1956, Sayı 1394, s.1.

66 Engizek Gazetesi, 27 Ağustos 1955, Sayı 1883, s. 1.

67 Engizek Gazetesi, 5 Eylül 1955, Sayı 1890, s. 1.

ifade edilmiştir.⁶⁸ Bu sırada Kıbrıs Başpiskoposu Makarios'un Yunan Hariciye Vekaleti ile gizli görüşmeler gerçekleştirdiği ve plebisit yapılması için İngilizlerle pazarlık yapıldığı belirtilmişti. Rum gazetelerinde Ada'nın Yunanistan'a dahil edilmesi için her türlü yolun izlenmesi gerektiği ve Rumların karamsarlığa kapılmaması gerektiği ifade edilmiştir.⁶⁹ Bu süreçte Türkiye NATO'nun gibi uluslararası platformda meseleyi çözümlmek için çare ararken Yunanistan'ın şiddet yolu ile amacına ulaşmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. NATO, Türkiye'nin bu girişimlerinden ve Rumların artan şiddet eğilimlerinden olsa gerek, 18 Ocak 1956 tarihi itibarıyla İngiliz askerlerine ek olarak Adaya asker gönderdiği ifade edilmiştir.⁷⁰

Ayrıca Demokrasiye Hizmet gazetesinin 3 Mart 1956 tarihli haberinden anlaşıldığı üzere bu terör örgütünün faaliyetlerinin Kıbrıslı Türkler ile sınır olmadığı ve İngilizlere yönelik olarak da saldırılar düzenlendiği anlaşılmaktadır. Lefkoşa taraflarında ilerleyen İngiliz askeri birliklerine ağır makineli tüfeklerle saldıran EOKA terör örgütü, Ada'yı Yunanistan'a dahil edebilmek için her yola başvurmuştur.⁷¹ Maraş'ın Sesi gazetesi, bu olaylar üzerine "Kıbrıs için Başvekil dedi ki..." başlığıyla bir haber yayınlayarak, Yunanlıların Lozan Antlaşmasını ihlal ettiğini ve Türkiye'nin bu konuda haklı olduğunu ifade etmiştir. Bu davada Kıbrıslı Türklerin ve Türkiye'nin azimli ve kararlı olduğunu ifade eden gazete, artan terör olayları karşısında sessiz kalınmayacağını vurgulamıştır.⁷² Kıbrıslı Türklerin de artan Rum şiddetine tahammülü kalmamış ve mahalleler arası silahlı çatışmalar başlamıştır. İki Türk polislinin öldürülmesi sonucunda galeyana gelen Kıbrıslı Türkler, Lefkoşa'da Rum mağaza ve dükkanları tahrip ederek EOKA örgütü üyeleriyle mücadele etmiştir.⁷³ Mahalle arasında çatışmaların artmasından dolayı olacak ki İngiliz askerleri 20 köy ve mahalleyi ablukaya alarak devriye atmaya başlamıştır.⁷⁴ İngilizlerin bu girişimleri sonuç vermiş ve 30 EOKA üyesi olduğu bilinen 30 terör örgütü üyesi yakalanmıştır.⁷⁵

EOKA'nın zararlı faaliyetlerini engellemek ve Kıbrıs meselesini Türkler lehine çözümlmek için çeşitli örgütlenmeler yapılmıştır. Türkiye'den büyük destek alarak Kıbrıslı Türklerin haklarını organize bir şekilde savunan bu yapılar gerek basın ve yayın faaliyetleri gerekse de siyasi partiler yoluyla büyük çaba harcamıştır.⁷⁶ Bu bağlamda Halk Postası gazetesinde "Kıbrıs Türktür Partisi" kurucusu Dr. Fazıl Küçük'ün açıklamaları geniş yer kaplamıştır. Türk Cemaati Genel Başkanı Rauf Denktaş ile birlikte faaliyetlerde bulunan Küçük, yardımların artırılması talebinde bulunmuştur.⁷⁷ Ayrıca Küçük'ün faaliyetleri Van ve Muş yerel gazetelerinde de geniş bir yer kaplamıştır. Vansesi Gazetesi'nde Küçük'ün bir demecine yer verilmiş ve EOKA'nın Enosis ideoloji kapsamında hareket ederek İngilizlerden destek aldığı ifade edilmiştir.⁷⁸ Muş'ta yayın yapan Şark Telgraf ise Küçük'ün, NATO birliklerinin Adaya gelmesi meselesini ve karma birliklerin kurulması gerektiğini ifade ederken Makarios'un bu durumu kabul etmediğini dile getirmiştir.⁷⁹ İngiliz hükümeti ise bir broşür yayınlayarak Kıbrıs'ı terk etmeyeceğini ifade etmiştir.⁸⁰

68 Engizek Gazetesi, 15 Kasım 1955, Sayı 1952, s. 1.

69 Engizek Gazetesi, 28 Aralık 1955, Sayı. 1989, s. 1.

70 Engizek Gazetesi, 18 Ocak 1956, Sayı 2003, s. 1.

71 Demokrasiye Hizmet, 3 Mart 1956, Sayı 1394, s. 1.

72 Maraş'ın Sesi, 7 Temmuz 1956, Sayı 37, s. 1.

73 Engizek Gazetesi, 25 Mayıs 1956, Sayı 2115, s. 1.

74 Engizek Gazetesi, 13 Ekim 1956, Sayı 2337, s. 1.

75 Engizek Gazetesi, 11 Kasım 1956, Sayı 2335, s. 1.

76 Dilek Yiğit Yüksel, "Kıbrıs'ta Yaşananlar ve Türk Mukavemet Teşkilatı (1957-1964)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 34(98), 2018, s. 314-314.

77 Halk Postası, Ocak 1963, Sayı 2692, s. 1.

78 Özalper, a.g.m., s. 337.

79 Dinç, a.g.m., s.252.

80 Engizek Gazetesi, 12 Temmuz 1956, Sayı 1259, s. 1.

Cumhuriyet tarihinin en önemli olaylarından birisi olan “6/7 Eylül Olayları”, Atatürk’ün evinin bulunduğu bahçede bomba patladı⁸¹ haberleriyle kitle hareketinin kıvılcımı neticesinde başlamıştır. İstanbulda halk, “Kıbrıs Türktür ve Türk kalacaktır” sloganlarıyla birlikte büyük gruplar halinde Rumlara ait dükkan ve evleri yağmalamıştır.⁸² TBMM’de de 10. yasama dönemi içerisinde en önemli konu başlığı olarak 6/7 Eylül olayları öne çıkmıştır. 12 Eylül 1955 günü toplanan Meclis, ortak bir kararla İstanbul ve İzmir’de 6 aylık sıkıyönetim kararı almıştır. İktidar-muhalefet arasında tartışmaların yaşandığı bu oturumda, muhalefet ve bazı DP’li milletvekilleri tarafından Meclis tahkikatı açılması için teklif yapılmış ancak kabul edilmemiştir. DP’nin Meclis’te çoğunlukta bulunmasından dolayı parlamentoda somut adımlar atılamasa da süreç, dönemin İçişleri Bakanı Namık Gedik’in istifası ile sonuçlanmıştır.⁸³

Maraş basınında bu olayları en detaylı anlatan gazete Engizek; en az değinen ise Demokrasiye Hizmet gazetesidir. Demokrasiye Hizmet gazetesi, “TBMM Meclisi toplantıya çağırdı...” başlığıyla Kıbrıs meselesinin olağanüstü hal ilan edilmesiyle ilgili dönemin Cumhurbaşkanının TBMM toplantı çağrısını sayfasına taşımıştır.⁸⁴ Bu haber dışında, Demokrasiye Hizmet gazetesinde olaylarla ilgili başka bir habere rastlanmadığı gibi gazete iktidar tarafının sessizliğini de takip etmiştir. Engizek gazetesinde 6/7 Eylül Olayları detaylı bir şekilde anlatılırken olayların başlangıcından İstanbul, Ankara ve İzmir’deki yankılarına kadar olan gelişmeler okuyucu ile paylaşılmıştır.⁸⁵ İstanbul’da halkı galeyana getirerek Rumlara yönelik yapılan şiddet ve yağma faaliyetlerinden sorumlu 2057 kişinin yakalandığı ve Selimiye Kışlası’nda tutulduğu ifade edilmiştir.⁸⁶ Konu hakkında soruşturma detaylarını dönemin Sıkı Yönetim İdaresi tarafından kurulan Divan-ı Harp Mahkemeleri kararları ile sayfalarına taşıyan gazete,⁸⁷ 6/7 Eylül olaylarının yankılarını da okuyucuyla paylaşmaktan geri durmamıştır. TBMM’de 12 Eylül 1955 tarihinde yapılan seksenikinci birleşimde, iktidar ve muhalefet arasında 6/7 Eylül olaylarını kimin başlattığı ve iktidarın nasıl davranması gerektiği konuları üzerine tartışmalar yaşanmıştır. Söz alan İnönü konuşmasında hükümetin sert önlemler alması gerektiğini ifade etmiştir.⁸⁸ Kırşehir Milletvekili Osman Alişiroğlu ise olayların planlı ve programlı gelişmesinden dolayı hükümeti suçlamıştır. Olayların daha önceden fark edilmesi ve önlem alınması gerektiğini savunmuştur.⁸⁹ Köprülü ise konuşmasında olayları çıkaranların komünist unsurlar olduğunu ve Türk-Yunan ilişkilerini bozmaya çalıştıklarını ifade etmiştir.⁹⁰

Maraş basınında, 6/7 Eylül olayları üzerine Engizek gazetesinden sonra en detaylı haber yapan gazetelerden biri de Kahraman Yurt’tur. Kahraman Yurt, olayların başlamasına Atatürk’ün doğduğu ev ile Selanik Konsolosluk’unda bombaların patlatılmasının neden olduğunu öne sürmüştür.⁹¹ Kahraman Yurt’ta olaylarla ilgili “Türk’ün asaleti” başlığı altında imzasız bir makale yayımlanmış ve Yunanistan ile dostluğun bozulmasından Rumların tahrikleri ve Kıbrıs Rum Kilisesi Papazı Makarios’un etkisinden bahsedilmiştir. Yazının devamında, 6/7 Eylül olaylarında saldırganların kabul edilemeyeceği, ancak Türklerin Atatürk’e

81 Gürcan Gürhan, *6 Eylül 1955 Olayları*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2006, s. 74.

82 Mehmet Ali Demirel, *6 Eylül 1955 Yassıada 6/7 Eylül Davası*, Bağlam Yayınevi, İstanbul, 1955, s.7879.

83 Nebi Miş, “Parlamentar Demokrasinin 1954-1957 Arası Dönemi”, *TBMM, Yüzcüncü Yılında TBMM Oluşumu, Çalışma Şartları ve İşlevleri*, C.1, Bsk. 1., TBMM Matbaası, Ankara, 2020, s. 382.

84 Demokrasiye Hizmet, 8 Eylül 1955, Sayı 1297, s. 1.

85 Engizek, 7 Eylül 1955, Sayı 1802, s. 1.

86 Engizek, 8 Eylül 1955, Sayı 1803, s. 1.

87 Engizek, 9 Eylül 1955, Sayı 1804, s. 1.

88 TBMM Zabıt Ceridesi, 10. Dönem, C. 7, TBMM Matbaası, Ankara, 1955, s. 669.

89 TBMM Zabıt Ceridesi, 10. Dönem, C. 7, s. 674-675.

90 TBMM Zabıt Ceridesi, 10. Dönem, C. 7, s. 684-686.

91 Kahraman Yurt, 7 Eylül 1955, Sayı 1652, s. 1.

olan saygısından kaynaklanarak galeyana geldikleri vurgulanmıştır. Rum-Türk arasındaki dostluğun devam etmesi temennisinde bulunan yazıda, acı olayların unutulmaması gerektiği de ifade edilmiştir.⁹² Halk Postası, 6/7 Eylül olaylarıyla ilgili hükümet tebliğlerini gazetede yer verirken diğer taraftan bu olay üzerinden DP aleyhinde siyasi haberlerden de geri durmamıştır. Örneğin, bir yandan Atatürk'ün evine ve konsolosluğa yapılan saldırının fırsatçıları galeyana getirdiği, olayları başlatanların cezalandırılacağı ve hükümetin desteklenmesi gerektiği haberleri sayfalara taşınırken diğer taraftan DP'den istifalara geniş yer verilmiştir. "Sürmene'de üç genel meclis üyesi istifa etti..." başlığıyla duyurulan DP istifaları, iktidar partisinde çözülme devam ediyor yorumlarıyla toptan istifalara ayrı bir eleştirel haber bölümü açılmıştır.⁹³ 6/7 Eylül olaylarıyla birlikte Maraş basınında yazılanlardan anladığımız kadarıyla Ada'daki EOKA faaliyetlerinin arttığı görülmüştür. Bu terör örgütünün zararlı faaliyetleri neticesinde Rum-İngiliz ilişkilerinde de gerginlik olmuş ve Başpiskopos Makarios'un tutuklanmasına kadar gidecek bir süreci başlatmıştır. İngiliz yetkililerin muhtariyet gibi çeşitli tekliflerini reddeden Makarios, şiddet olaylarının artmasından ve EOKA ile ilişkisinin bilinmesinden dolayı tutuklanmıştır.⁹⁴ Maraiou's'un tutuklanması Maraş yerel basınında sevinçle karşılanırken; Yunanistan basınında da bu durum eleştirilmiştir.⁹⁵ Makarios'un tutuklanmasının ardından Yunanistan, İngiltere'deki elçisini geri çağırarak ikili ilişkileri askıya almıştır. Dönemin Yunanistan'daki İngiliz Başkonsolosluk Binası da yakılmak istenmiş ve çıkan olaylarda 37 kişi ağır yaralanmıştır.⁹⁶

Maraş basınında, 6/7 Eylül olaylarının başlangıcını Kahraman Yurt, Engizek ve Halk Postası Atatürk'ün ve Selanik Konsoloslğunun bombalanması olarak görse de Maraş'ın Sesi gazetesi farklı bir bakış açısıyla konuya yaklaşmıştır. Gazeteye göre, Kıbrıs sorunu ve Rumların faaliyetlerinin yanı sıra İstanbul'daki işsizlik ve yoksulluk, 6/7 Eylül olaylarını meydana getirmiştir. Olaylarda, ekonominin giderek kötüye gitmesinin de etkisinin olduğunu savunan gazete, dönemin Başbakanı Adnan Menderes'in görüşlerini sayfasına taşımıştır. Menderes ekonomik sorunları, havaların kurak gitmesine ve Amerikan iktisadi yardımının alınamamasına bağlamıştır. Ayrıca Mendres, 6/7 Eylül olaylarının istismar edilmesinde muhalefet partilerinin ve basının halkı olumsuz yönde etkilemelerinin de rolü olduğunu vurgulamıştır.⁹⁷ Bu olaylardan sonra, 1955 yılının sonralarına doğru, İngiltere Kıbrıs'a özerklik verileceğini duyurmasıyla birlikte, Türkiye'nin bu tarihten sonra Kıbrıs siyasetinde değişiklik yaptığı görülmüştür. Taksim tezine sıcak bakan Menderes hükümetine muhalefet lideri İsmet İnönü de destek vermiştir. Türk kamuoyunda 1956 yılı itibarıyla taksim tezi yayılmış ve "Ya taksim ya ölüm" sloganları mitinglerde ve gazetelerde sıkça vurgulanmıştır.⁹⁸ Ancak Maraş basınında taksim tezi veya bu sloganın benimsenmesi 1958'li yıllarda görülmektedir.⁹⁹

3.3. MacMillan Planından Anayasa Çalışmalarına Giden Sürecin Maraş Yerel Basınına Yansımaları

Ada üzerindeki şiddet faaliyetlerinin artmasından dolayı TBMM'de 16 Haziran 1958 tarihli oturumunda Kıbrıs meselesine ilişkin taksim yeniden dile getirilmiştir. Oturumda,

92 Kahraman Yurt, 8 Eylül 1955, Sayı 1653, s. 1.

93 Halk Postası, 12 Eylül 1955, Sayı 479, s. 1.

94 Vergi Bedevi, *Başlangıcından Zamanımıza Kadar Kıbrıs Tarihi*, Kıbrıs Türk Tarihi Kurumu Yayınları, Lefkoşa, 1965, s. 185.

95 Demokrasiye Hizmet, 10 Mart 1956 Sayı 1453, s. 1.

96 Demokrasiye Hizmet, 11 Mart 1956, Sayı 1454, s. 1.

97 Maraş'ın Sesi, 2 Mart 1957, Sayı 264, s. 1.

98 Melek Fırat, "Yunanistan'la ilişkiler," *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular*, Belgeler ve Yorumlar 1980-2001, I. Cilt, (Ed.) Baskın Oran, İletişim Yay., İstanbul 2001, s. 604-605.

99 Demokrasiye Hizmet, 18 Haziran 1958, Sayı 2403, s. 1.

Bursa Mebusu Halûk Şaman ve iki arkadaşının Kıbrıs'ta taksim ile ilgili verdikleri takdir uzun tartışmalara neden olmuştur. Ada'daki Türklerin türlü eziyet ve kötü muamelelerle karşı karşıya kaldıkları için meselenin bir an önce çözüme kavuşturulması gerektiği konusunda fikir birliğine varılmıştır.¹⁰⁰ Diğer taraftan İngiltere, artan şiddet olaylarını engellemek ve meseleyi çözüme kavuşturmak için 19 Haziran 1958 tarihinde dönemin İngiltere Başbakanı MacMillan tarafından kendi adıyla duyurduğu bir planı açıklamıştır. Kıbrıs'ta terör olaylarının durdurulması için Türk ve Yunan taraflarına iletilen bu teklif, Yunanistan tarafından ivedilikle reddedilmiştir. Dönemin Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu teklifin reddedilmesi üzerine 20 Haziran 1958 tarihinde üçlü bir konferans ile konunun görüşülmesi konusunda ısrarcı olmuştur.¹⁰¹ Maraş yerel basınında ise Peyami Safa'nın "*Kıbrıs Türktür Ne Demek?*" makalesi gazetelerin sayfalarında yer bulmuş; bu makaleye de atıfta bulunularak Ada'nın bütününe Türk denildiğini ve herhangi bir yerin parçası olmadığı haberlerine yer verilmiştir. Ayrıca meselenin Türkler ile İngilizler arasında olduğu, Yunanistan'ın konuyla ne tarihi ne de kültürel anlamda bağının olmadığı yerel gazetelerde ifade edilmiştir.¹⁰² Kahraman Yurt gazetesinde İngiltere'nin Ada planı, kamuoyuna "*Kıbrıs; Türk, Yunan temsilcileriyle birlikte Kıbrıs Valisi başkanlığında 7 sene idare edilecekmiş...!*" ifadesi ile duyurulmuştur.¹⁰³ Bu tarihten sonra yerel basında İngiltere'nin planı eleştirilmiş ve plana yönelik olarak mitinglerin düzenlendiği görülmüştür. Örneğin 21 Haziran tarihinde Maraş'ın Kıbrıs Meydanı'nda düzenlenen mitingde "*Ya taksim, ya ölüm*" sloganları atılarak, millî yemin edildiği gazete haberlerinden anlaşılmaktadır. İngiliz basınında ise taksime yönelik bir kararın daha önceden alındığı belirtilmişse de;¹⁰⁴ henüz BM'de somut bir adım atılmamıştır. Kahraman Yurt gazetesi, bu mitingin benzerinin aynı tarihte Bursa, Konya ve İskenderun'da da yapıldığını ve Türkiye'nin Ada'dan vazgeçmeyeceğini vurgulamıştır.¹⁰⁵ Demokrasiye Hizmet gazetesinde ise ilk defa taksim kabul edildiği ve meselenin başka şekilde çözümlenemeyeceğine dair bir haber yapılmıştır. Engizek, Demokrasiye Hizmet gazetesinden bir gün önce 17 Haziran'da, "*Tarihi kahramanlıklarla süsleyen bu milletin çocukları olarak Cuma günü Maraş mitingine bekliyoruz...*" çağrısı yaparken, diğer taraftan Kıbrıs Türklerindir demiştir.¹⁰⁶ Oysa Demokrasiye Hizmet 18 Haziran'da bu çağrıya rağmen "*Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Kıbrıs meselesi bahis konusu olmuş ve müzakereler cereyan etmiştir. Neticede Türkiye Kıbrıs meselesinin taksiminden başka bir şekilde halledilemeyeceğini karar altına almış ve bu kararı bütün dünya parlamentolarına bildirmiştir...*" sözleri ile halkla paylaşmıştır.¹⁰⁷ Aynı tarihte Maraş basınındaki diğer gazeteler tarandığında, taksim kabul edildiğine dair bir habere rastlanmamıştır. Halk Postası ise aynı tarihlerde Mac Millan planının kabul edilemeyeceği yer almıştır. Gazetede Yunan Başvekili Karamanlis'in Mac Millan'a gönderdiği mesaja değinilmiş ve Karamanlis'in Kıbrıs meselesinde Türkiye'nin taraf olmadığını söylediği ifade edilmiştir.¹⁰⁸

Diğer taraftan Türk hükümeti, Yunanistan'ın On İki Ada'daki askeri birliklerini genişletmesi üzerine İstanbul'da toplantı yaparak Yunanistan'a bir nota vermiştir. Toplantı sonrasında Zorlu, Türk tezinin haklılığını vurgulayarak Yunanistan'ın geçmişten ders alması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁰⁹ Ayrıca toplantı sonrasında İstanbul'a gelen İngiliz büyükelçisi

100 Zühtü Arslan, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-XI. Dönem (1957-1960)*, C. 1, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 156, Ankara, 2013, s. 316.

101 Ahmet Gazioğlu, *İngiliz İdaresinde Kıbrıs*, Ekin Yayınevi, İstanbul, 1960, s. 151-155.

102 Kahraman Yurt, 3 Nisan 1956, Sayı 2439, s.1.

103 Kahraman Yurt, 20 Haziran 1958, Sayı 2504, s.1.

104 BCA, 30.01.0.0.37.226.8.

105 Kahraman Yurt, 23 Haziran 1958, Sayı 2506, s.1.

106 Engizek, 17 Haziran 1958, Sayı 2376, s. 1.

107 Demokrasiye Hizmet, 18 Haziran 1958, Sayı 2403, s. 1.

108 Halk Postası, 26 Haziran 1958, Sayı 1328, s. 1.

109 Kahraman Yurt, 4 Temmuz 1958, Sayı 2513, s. 1.

ile görüşen Türk hükümeti, Kıbrıs üzerine yürütülen çalışmalar hakkında bilgi alışverişinde bulunmuştur.¹¹⁰ Rumlar, istediklerini alamadıkları için giderek şiddetin dozunu artırarak Kıbrıslı Türkleri göç ettirmek için zulümlerine devam etmiştir. Bu bağlamda EOKA terör örgütü, Kıbrıs'ta önüne gelen her Türk'ün katledilmesi için bir emir yayınlamıştır. Kıbrıs Türk Kurumları Başkanı Rauf Denктаş'ın konu hakkında Kıbrıslı Türkleri göçe zorlamak ve uluslararası platformda istenilen kararların çıkması için her geçen gün şiddetin artarak devam ettirdikleri ifadeleri sayfalara taşınmıştır. Denктаş'ın gazeteye verdiği demece göre Lefkoşa'da Türk evleri ateşe verilmiş, iki Türk ölünceye kadar işkence edilerek dövülmüş ve otomobilleri ağır hasara uğratılmıştır. Denктаş'ın ifadelerinden anlaşıldığı üzere Rum mahallelerinin önünden geçen Türkler taşlanırken, Ada'nın herhangi bir yerinde Türk'e rastlayan Rumlar ise Türklerin üzerlerine acımadan ateş açmışlardır.¹¹¹

Kıbrıs üzerinde artan şiddet eğilimleri sonucunda konu BM'de 25 Kasım-5 Aralık 1958 tarihleri arasında görüşülmüştür. Toplantıda barışçı, demokratik ve hukuki zeminde anlaşılması için Türk ve Yunan tarafına güvenildiği belirtilmiştir.¹¹² Yapılan toplantılara Türkiye tarafında dönemin Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu da katılmış ve Zorlu Kıbrıs'daki Türk cemaatinin temsilciliği görevini de üstlenmiştir.¹¹³ Fazıl Küçük ve Rauf Denктаş da meseleyi yakından takip etmiş ve Kıbrıs sorunu hakkında "*Davamızı İngiliz muhalefeti de anladı, çalışmalarda sorun bizim lehimize çözülecek...*" açıklamalarında bulunmuşlardır.¹¹⁴ BM'nin bu kararından sonra Yunanistan uzlaşma yolunu tercih etmek zorunda kalmıştır ve Türk-Yunan tarafları dışişleri düzeyinde görüşmelere başlamıştır. Tarihte adını Zürih ve Londra Antlaşmaları olarak alacak olan bu görüşmeler, Türkiye adına kazanımlar içerirse de "*Taksim Tezi*" gibi pek çok konudan taviz verilmesine de neden olmuştur.

19 Ocak 1959'da Paris'te Dışişleri Bakanı Zorlu ile Yunan Dışişleri Bakanı Averof arasında yapılan görüşmelere Zürih'te devam edilmiş ve iki toplum arasında barışçıl bir ortak zemin aranmıştır. 5 Şubat 1959'da Adnan Menderes ile Yunanistan Başbakanı Karamanlis arasında gerçekleşen zirve de ise 11 Şubat 1959 kararları ortaya çıkmış ve Zürih Antlaşması imzalanmıştır. Bu tarihten 8 gün sonra, 19 Şubat 1959 tarihinde, Ada'da Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında ortak uzlaşmaya dayalı Londra Antlaşması imzalanmıştır. Bu üç devletin garantör olduğu ve Ada'da bağımsız bir devletin kurulmasını sağlayan 27 madde ve eklerin söz konusu olduğu antlaşmaya Başbakan Menderes, İngiltere Başbakanı MacMillan ve Yunanistan Başbakanı Karamanlis imza atmıştır.¹¹⁵ Londra Antlaşması'nda, Zürih Antlaşması'na ek olarak Türk toplumu temsilcisi Fazıl Küçük ve Rum toplumu temsilcisi Makarios'un antlaşma belgelerini kabul ettiğine ve Kıbrıs anayasası için çalışmalara başlanacağı ifade edilmiştir. Antlaşmaların uygulanabilmesi için üç ayrı karma komisyon kurulması kararlaştırılmıştır.¹¹⁶ TBMM'de 2 Mart 1959 tarihli oturumda Adnan Menderes, Zürih ve Londra görüşmelerinde belirli bir seviyeye gelindiğini ve Taksim tezinde ısrarcı olduğunu ifade etmiştir. Oturumda söz alan Adana Mebusu Kasım Gülek, Kıbrıs'ın milli bir dava olduğunu belirterek Ada'daki Türklerin herhangi bir yabancı unsurun hükümlerine girmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Gülek'ten sonra söz alan Osman Bölükbaşı'da meselenin daha fazla incelenmesi ve araştırılmasının isabetli olacağını, aksi takdirde sonucun hayırlı olmayacağını vurgulamıştır.¹¹⁷

110 Kahraman Yurt, 5 Temmuz 1958, Sayı 2514, s. 1.

111 Kahraman Yurt, 10 Temmuz 1958, Sayı 2518, s. 1.

112 Gazioğlu, a.g.e., s. 180-181.

113 Kahraman Yurt, 13 Kasım 1958, Sayı. 2626, s.1.

114 Kahraman Yurt, 20 Aralık 1958, Sayı 2658, s.1.

115 Kaan Cem Geniş, "Londra-Zürich Anlaşmalarına Giden Süreç (1959)", *Belgi*, (21), 2021, s. 238-246.

116 Melek Fırat, 1960-71 Arası Türk Dış Politikası ve Kıbrıs Sorunu, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1997, s. 59.

117 TBMM *Zabit Ceridesi*, XI. Dönem, C. 8, İçtima: 2, TBMM Matbaası, Ankara, 1959, s. 10-11.

Görüşmeler ve antlaşmalar, Kahraman Yurt Gazetesi'nde "Mc. Millan'ın Gayreti" başlığıyla kamuoyuna duyurulmuştur.¹¹⁸ Halk Postası gazetesinde bir Kıbrıs antlaşmasından bahsedilmiş ve Kıbrıs devletinin başkanlık rejimine göre yönetileceği ifade edilmiştir. Cumhurbaşkanı'nın Rum; yardımcısının ise Türk olacağı vurgulanmıştır. İdare teşkilatında %70 Rum, %30 Türklere oluşturulacağı ve aynı zamanda Ada'nın %40 Rum, %40 Türk olmak üzere 2000 kişilik bir orduya sahip olacağı ifade edilmiştir.¹¹⁹ 6 Mart tarihinde ise Halk Postası'nda ifade edilen antlaşmanın Engizek gazetesinde Londra Anlaşması olduğunu görmekteyiz. Engizek, bu antlaşmanın TBMM içerisinde Londra Anlaşması'nın dört saat boyunca görüşüldüğü ve bir oylama ile sonuçlandırıldığı ifade edilmiştir. Buna göre, TBMM'de yapılan açık oylamanın neticesinde 2 çekimser ve 138 ret oyuyla karşı 347 kabul reyile Londra Anlaşması kabul edilmiştir¹²⁰ ve anlaşma neticesinde Kıbrıs'a yönelik rejim ve idare teşkilatının kurulması başlanmıştır. Oylama sırasında en fazla tartışılan konu da Enosis ideolojisi ve Ada'daki Türklere iktisadi yardım olmuştur. İnönü, Meclisin 4 Mart 1959 tarihinde yaptığı Ellinci İnkıatında, Enosis düşüncesinin bertaraf edilip edilmemiş olması üzerinde durmuştur. Buradan hareketle Kıbrıs meselesinde diplomatik bir zafer elde edilse de Enosis düşüncesine karşı tedbir alınması gerektiğini vurgulamıştır. Adaya iktisadi yardımın şart olduğu ve bunun nasıl sağlanacağını muğlak kaldığını belirtmiştir. Kasım Gülek de İnönü'ye katılmış ve Kıbrıs halkının iktisadi açıdan oldukça zayıf durumda olduğunu dile getirmiştir. Rumların bu durumu kullanarak toprak satın alabileceğini vurgulamıştır. Tartışmalara cevap olarak Hariciye Vekili Zorlu, Kıbrıs'a iktisadi olarak gerekli tedbirlerin alındığını ve Ada'daki İş Bankası şubesinin yardıma hazır olduğunu ifade etmiştir.¹²¹ DP'nin taksim tezinden ödün vererek konuyu Zürih ve Londra Antlaşmaları çerçevesinde değerlendirmesi, mecliste muhalefetin sert tepkiler göstermesine neden olmuştur. Hükümetin Londra'da imzaladığı antlaşmalar, oy çoğunluğu ile kabul edilse de muhalefete göre iktidar taksim tezinde ısrarcı olmamış ve Enosis tehlikesi bertaraf edilememiştir.¹²² Antlaşmaların kabulü ile Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulabilmesi için gerekli zemin hazırlanmış olup, hukuki çalışmalar için Türkiye'nin önde gelen hukukçuları görevlendirilmiştir. Ayrıca anayasanın hazırlanması için karma bir komisyon kurulmuştur.¹²³ Bu komisyonla çalışmak üzere Türkiye'den Prof. Dr. Nihat Erim, Doç. Dr. Suat Bilge, Şerif Kolhan ve Alaeddin Gülen görevlendirilmiştir. Kıbrıs Türklerini ise Rauf Denktaş temsil eden komisyonla Türk ve Yunan hükümetleri, Kıbrıs Türk ve Rum cemaatlerini temsil eden heyetler ile İsviçreli tarafsız müşahitlere yer verilmiştir.¹²⁴ Dönemin Yunanistan Başbakanı Karamanlis'in "İki toplumun birbirini desteklemesi ve dost geçinmesi zorunludur..." dediğini aktaran Kahraman Yurt gazetesinde, barışın inşa edilmesi için anayasa çalışmalarının devam ettiğini de ifade etmiştir.¹²⁵ 6 Nisan 1960 tarihinde hazırlanan 199 maddelik anayasaya göre 3 Aralık 1959'da Türk tarafından Cumhurbaşkanı Yardımcısı olarak Fazıl Küçük; 14 Aralık'ta da Rum tarafından Cumhurbaşkanı olarak Başpiskopos Makarios seçilmiştir.¹²⁶ Nitekim 15/16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti ilan edilmiş; Türkiye ve Kıbrıs'ın her yerinde büyük şenlikler düzenlenmiştir.¹²⁷ Türk Birliği'de Kıbrıs'a giderek 82 seneden sonra ilk defa adaya ayak basmış ve bu durum Kıbrıslı Türkler tarafından büyük sevinçle karşılanmıştır.¹²⁸

118 Kahraman Yurt, 12 Mart 1959, Sayı 2726 s. 1-2.

119 Halk Postası, 26 Şubat 1958, Sayı 1239 s. 1.

120 Engizek, 6 Mart 1959, Sayı 2479, s. 1.

121 Şavkılı, a.g.b., s. 412-413.

122 TBMM Zabıt Ceridesi, XI. Dönem, C. 8, s. 52-54.

123 Bedevi, a.g.e., s.196.

124 BCA, 30.18.1.2.152.21.5-6; Kahraman Yurt, 15 Nisan 1959, Sayı 2752, s. 1.

125 Kahraman Yurt, 12 Mayıs 1959, Sayı. 2775, s. 1.

126 Bedevi, a.g.e., s.196-197.

127 Kahraman Yurt, 17 Ağustos 1960, Sayı. 3358, s. 1.

128 Kahraman Yurt, 18 Ağustos 1960, Sayı 3359, s. 1.

Sonuç

Kıbrıs meselesi, 1950'li yıllardan itibaren hızla tırmanan Türk-Yunan anlaşmazlığı ile birlikte Rumların şiddet faaliyetleri nedeniyle dönemin en önemli problemlerinden birini oluşturmuştur. Ekim 1954 tarihinden itibaren konu Birleşmiş Milletler (BM)'e taşınmış ancak görüşmelerden Rumlar lehine karar çıkmayınca Ada'daki zulümler giderek artırmıştır. Enosis ve Megali İdea çerçevesinde Ada'nın Yunanistan'a ilhaki için her yolu deneyen Rumlar, çeşitli örgütlenmeler içerisine girmiş ve Kıbrıslı Türkleri göçe zorlamıştır. Bu yapılanmalar içerisinde en önemlisi şüphesiz ki 1955 yılı itibariyle faaliyete geçen EOKA terör örgütüdür. Maraş'ta yayımlanan yerel gazetelerin manşetlerinde EOKA terör örgütünün faaliyetleri geniş bir yer kaplamıştır. Gazetelerin 1950-1960 yılları arasında meseleyi ele alışlarının; konunun BM'ye taşınması, EOKA terör örgütünün faaliyetleri ve MacMillan planından Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşuna giden süreç olarak üç başlıkta toplandığı görülmektedir.

Çalışma bulgularında Maraş'ın Sesi, Halk Postası, Engizek, Kahraman Yurt ve Demokrasiye Hizmet gazetelerinde dönemin iktidarı DP'nin Kıbrıs politikalarına yönelik herhangi bir eleştiriye rastlanılmamıştır. 1950'li yılların başında DP'nin konuyu İngiliz iç meselesi olarak algılamasından dolayı sadece Engizek gazetesinde hükümetin çekimser davranmaması gerektiğine dair bir eleştiri haberi yayımlanmıştır. Bununla birlikte Maraş'ın Sesi gazetesi, özellikle 6/7 Eylül olaylarıyla ilgili yaptığı haberlerde, DP istifalarını ve çözümlerini sıkça sayfalarına taşıyarak siyasi duruşunu ortaya koymuştur. Gazetede, 6/7 Eylül olaylarını, mevcut işsizlik ve olumsuz ekonomik koşulların da etkilediği ifade edilmiş; Demokrasiye Hizmet, Kahraman Yurt, Engizek ve Halk Postası gazetelerinde olaylar Atatürk'ün ve Selanik Konsoloslğunun bombalanması ile başladığı aktarılmıştır. Engizek ve Demokrasiye Hizmet gazetesi, diğer gazetelere kıyasla, EOKA faaliyetlerine oldukça ağırlık vermiş ve BM toplantılarını sayfalarına taşımıştır. Öte taraftan, Demokrasiye Hizmet ve Kahraman Yurt gazetesinde ise İngiltere'nin çözüm planlamaları yoğun eleştirilere neden olmuştur. Demokrasiye Hizmet gazetesinin dönemin iktidarının İngiliz yanlısı açıklamalarıyla paralel olarak haber yaptığı sonucuna varılmıştır. Örneğin, Engizek gazetesinde Ada'nın ne Yunanistan ve Rumlar ne de İngilizlere ait olmadığı bölünmez bir Türk yurdu olduğu belirtilmiştir. Aynı tarihlerde Demokrasiye Hizmet gazetesinde ise Kıbrıs meselesi İngiltere'nin iç meselesi olduğu gazetenin manşetlerinde kullanılmıştır. Genel itibariyle gazetelerin Kıbrıs meselesini ilişkilendirdikleri konular aynı olsa da ayrıştıkları alanlar bulunmaktadır. Örneğin, Engizek, Halk Postası ve Maraş'ın Sesi konunun milletlerarası platformda çözülebileceğini ifade etse de, Kahraman Yurt gazetesine göre mesele Türk-İngiliz ilişkisinde saklıdır ve Yunanistan ile ilgisi yoktur. Engizek gazetesi ise konuyu İngiliz-Türk ve Rum ilişkisi içerisinde ele almıştır. İngilizlerin EOKA ile mücadelesini sayfalarına taşımıştır. Kahraman Yurt gazetesinin yaptığı haber, makale ve yorumlarında DP iktidarı ile iyi ilişkiler yürütmeye çalıştığı görülmüştür. Demokrasiye Hizmet gazetesi ile Engizek gazetesi ise DP'ye rağmen daha özgür haber yapmıştır ve Kıbrıs meselesinde daha etkindir. Özellikle Engizek gazetesi il ve ilçelerden haberler aktararak yerel gazeteyken ulusal bir gazete davranışı sergilemiştir ve Kıbrıs meselesi üzerine Maraş'ta en etkin gazetelerden birisi olmayı başarmıştır.

Çalışma bulgularında bir diğer dikkat çeken husus ise Maraş yerel basınının gelişmeleri takip ederek kamuoyu oluşturma ve millî duyguları ön plana çıkarma gayretinde olmasıdır. Çeşitli dernek ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları haber niteliği taşımış ve yardım kampanyaları duyurulmuştur. Gazeteler ortak bir anlayışla, 1950'de DP'nin mesele ile ilgilenmesini istemiş, 1956 yılında "Ada'nın taksimi" tezini savunmuş ve 1958 yılında ise

“*Ya taksim ya ölüm*” sloganlarını kullanmıştır. Diğer taraftan, Kıbrıslı Türkler içerisinde mücadele de öne çıkan liderlerin demeçlerine geniş yer verilmiştir. Rauf Denktaş ve Fazıl Küçük gibi meselenin öncü isimlerinin Türkiye ziyaretleri kamuoyuna duyurulmuştur. Ada ile ilgili meydana gelen gelişmeler, ulusal gazetelerin haberleri, Yunanistan’da ve Ada içerisinde yayımlanan gazeteler okuyucuyla paylaşılmıştır. Buradan hareketle konu ile ilgili olarak haber yapan Maraş yerel gazeteleri, ulusal bir gazete gibi hareket etmiş hükümetin konuya gereken önemi vermesi için gayret göstermiştir. Sonuç olarak Maraş basınında, Kıbrıs meselesiyle ilgili yapılan yayınların, devlet ciddiyetiyle ele alındığı ve halkı kışkırtmaktan uzak olduğu söylenebilir. İyi bir basın sorumluluğu örneği gösteren Maraş basını, gerektiğinde siyasi duruşunu bir kenara bırakarak, iktidarının iç ve dış politika kararlarını desteklemeyi bilmiştir.

Kaynakça

1. Arşiv Belgeleri

1.1. Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 272.0.0.12.50.104-2.

BCA, 30.01.0.0.40.241.14.1-3.

BCA, 30.01.0.0.37.226.8.

BCA, 30.18.1.1.16.77.6-1.

2. Resmi Yayınlar

TBMM Zabıt Ceridesi

Resmi Gazete, 6 Ağustos 1955, Sayı: 9071.

Resmi Gazete, 17 Mart 1954, Sayı, 8660.

3. Süreli Yayınlar

Engizek Gazetesi, 27.08.1954-06.03.1959.

Kahraman Yurt, 03.04.1956-18.08.1960.

Demokrasiye Hizmet, 20.07.1955-18.06.1958.

Halk Postası, 03.03.1954-01.01.1963.

Maraş’ın Sesi, 07.07.1956-02.03.1958.

4. Telif Eserler

Arslan, Z. (2013). *Türk Parlamento Tarihi TBMM-XI. Dönem (1957-1960)*, C. 1, Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 156.

Bağcı, H. (2007). *Türk Dış Politikası’nda 1950’li Yıllar*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık.

Bedevi, V. (1965). *Başlangıcından Zamanımıza Kadar Kıbrıs Tarihi*. Lefkoşa: Kıbrıs Türk Tarihi Kurumu Yayınları.

Çakmak, B. (2017). Kıbrıs’ta İngiliz Yönetimi ve Çözüm Planları. *Tarihte Kıbrıs* (Cilt 2). İstanbul: Akdeniz Karpaz Üniversitesi Dokuzonbeş Reklam Organizasyon Matbaacılık.

Demirer, M. A. (1995). 6 Eylül 1955 Yassıada 6/7 Eylül Davası, İstanbul: Bağlam Yayınevi.

Denktaş, R. (1966). *12’ye 5 Kala Kıbrıs (Kıbrıs davası hakkında düşünceler, notlar ve hatıralar)*. Ankara: Remzi Kitapevi.

Fırat, M. (1997). *1960-71 Arası Türk Dış Politikası ve Kıbrıs Sorunu*, Ankara: Siyasal Kitapevi, Ankara, 1997.

- Fırat, M. (2001). "Yunanistan'la ilişkiler," *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler ve Yorumlar 1980-2001*, I. Cilt, (Ed.) Baskın Oran, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gazioğlu, A. (1960). *İngiliz İdaresinde Kıbrıs*. İstanbul: Ekin Yayınevi.
- Gürcan, G. (2006). *6 Eylül 1955 Olayları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Gürün, K. (1983). *Dış İlişkiler ve Türk Politikası (1939'dan Günümüze Kadar)*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Gürel, Ş. S. (1984), *Kıbrıs Tarihi (1878-1960)*, C. I, Ankara: Kaynak Yayınları.
- Gönlübol, M. vd, (2014). *Olaylarla Türk Dış Politikası*. Ankara: Ankara Siyasal Bilimler Fakültesi.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1983), *Osmanlı Tarihi*, C. III, 1. Kısım, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- İnalçık, H. (2008). *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar, Klasik Dönem (1302-1606): Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kabasakal, H. (1986). *Kıbrıs'ın Fethi (1570-1571)*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Küçükpınar, A. (2019). *Maraş Basınında Demokrat Parti (1946-1960)*, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kızılyürek, N. (2011). *Milliyetçilik Kısacasında Kıbrıs*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Miş, N. (2020). "Parlamentar Demokrasinin 1954-1957 Arası Dönemi", *TBMM, Yüzüncü Yılında TBMM Oluşumu, Çalışma Şartları ve İşlevleri*, C.1, B. 1. (Ed.) Yusuf Tekin, Ankara: TBMM Matbaası.
- Olgun, A. (1991), *Kıbrıs Gerçeği 1931-1990*, Ankara: Demircioğlu Matbaacılık.
- Özersay, K. (2002). *Kıbrıs Sorunu Hukuksal Bir İnceleme (2 b.)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Sabahattin, İ. (1998). *150 Soruda Kıbrıs Sorunu*. İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- Sönmezoğlu, F. (2006). *II. Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türk Dış Politikası*. İstanbul: Der Yayınları.
- Şahin, M. (2022). *Türkiye'de Milliyetçi Yayınlarda Kıbrıs Meselesi (1947-1960)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Şavkılı, C. (2020). "1957 Seçimleri ve XI. Dönem TBMM ve Faaliyetleri", *TBMM, Yüzüncü Yılında TBMM Oluşumu, Çalışma Şartları ve İşlevleri*, C.1, B. 1. (Ed.) Yusuf Tekin, Ankara: TBMM Matbaası.
- Tarkan, T. (1975). *KIBRIS (Genel Çizgileriyle)*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Toluner, S. (1977). *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletarası Hukuk*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi.
- Uçarol, R. (2014). *Siyasi Tarih (1789-2014)*. İstanbul: Der Yayınları.

5. Tetkik Eserler

- Akyıldız, C. Ş. (2019). "Demokrat Parti Dönemi Maraş Basını", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), ss. 757-776.
- Alasya, H. F. (1998). "Kıbrıs'ta Kayıplar Meselesi", *Türk Kültürü Dergisi*, S. 309, Yıl, XXVII, ss. 1-13.

- Albayrak, M. (2000). "Türkiye'nin Kıbrıs Politikaları (1950-1960)". *Atatürk Araştırma Merkezi*, 16(46), ss. 249-275.
- Balyemez, M. (2022). "Kıbrıs Türklerinin İlk Siyasi Gençlik Örgütlenmesi: Lefkoşa Milli Gençlik Birliği (İngiliz Belgeleri Işığında)". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 38(105), ss. 225-250.
- Değerli, E.S. (2012). "Demokrat Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1950-1960)". *Akademik Bakış*, Cilt 6, Sayı 11, ss. 85-101.
- Dinç, F. T. (2022). "Türk'ün Milli Davası "Kıbrıs Meselesi'nin 1955-1967 Yılları Arasında Muş Basınındaki Yansımaları". *Belgi Dergisi*(24), ss. 239-365.
- Eroğlu, H. (2002). "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini Yaratan Tarihî Süreç Ve Son Gelişmeler". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 18(54).
- Geniş, K. C. (2021). "Londra-Zürich Anlaşmalarına Giden Süreç (1959)". *Belgi*(21), ss. 233-252.
- Gülen, A. (2012). "İnönü Hükümetleri'nin Kıbrıs Politikası (1961-1965)". *Atatürk Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*(50), ss. 389-428.
- İlgen, F. (2023). *1965-1971 Yılları Arasında İhsan Sabri Çağlayangil Perspektifinde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karaca, E. (2016). "Birinci Dünya Savaşı'nda Kıbrıs: İlhak ve İşgal Sürecinin Neue Freie Presse'de (Viyana) Takdimi". *YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, IX(2), ss. 85-114.
- Karaköse, S. (2004). *Celal Bayar Dönemi Türk Hükümetlerinin Kıbrıs Politikaları*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özalper, M. (2021). "Kıbrıs Meselesinin Yerel Basına Yansımaları (1950-1960): Vansesi Gazetesi Örneği". *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, ss. 325-346.
- Şavkılı C. ve Akyıldız A. (2019). "Demokrat Parti Dönemi Maraş Basını, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16 (2)", ss. 757-776.
- Tapbaş, E. (2012). "Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet Görevlilerinin Sürgün Edilmesi: 19. Yüzyıl Kıbrıs Örneği". *Mediterranean Journal of Humanities*, 2(1), ss. 193-204.
- Vatansever, M. (2010). "Kıbrıs Sorununun Tarihsel Gelişimi". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(10), ss. 1487-1530.
- Yalçın, E. (2016). "Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilatı ve Rauf Denktaş". *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*(58), ss. 279-301.
- Yüksel, D. Y. (2018). "Kıbrıs'ta Yaşananlar ve Türk Mukavemet Teşkilatı (1957-1964)". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 34(98), ss. 311-376.

EKLER

Ek-1: Engizek, 27 Temmuz 1954. Talat Eren'in "Kıbrıs'lı Kardeşlerimize" başlıklı makalesinin haberi.

Ek-2: Demokrasiye Hizmet, 20 Temmuz 1955. "Kıbrıs Türkür Cemiyeti Genel Başkanı Hikmet Bil'in Gazetecilere Beyanatı" başlıklı haberi.

Maraş yeni bir ilçe olarak yapılmak üzere Meclis Vakıfları Sayın Vekilleri Belediye meclisinin tavsiyesine terafilem olarak çıktığı bildirildi.
Sayın Celâl Yarıoğlu

Belediye Meclisi Dün Fevkalâde Toplantısını Yaptı
Akarahamam, yeni ilçe olarak yapılmak üzere sembolik olarak maraş karesi 50 koruyucu Meclis Vakıflarına verilmeye karar verildi. —Araç hatırı olan 750 ilçe de kemane yanında bulunan âhâlden ve buradan tahsavat olarak toplandı. —Belediye meclisinin en sıkışık olarak toplantıda bulunan diğer tarafta Maraş adına toplantı olmaları bir hayli kâhîr.

Belediye Meclisi 100 Vekilini İdarî Durumda Buldu
Belediye Meclisi 100 vekilini idarî duruma buldu. Meclis üyeleri 100 vekilini idarî duruma buldu. Meclis üyeleri 100 vekilini idarî duruma buldu.

Belediye Meclisi 100 Vekilini İdarî Durumda Buldu
Belediye Meclisi 100 vekilini idarî duruma buldu. Meclis üyeleri 100 vekilini idarî duruma buldu. Meclis üyeleri 100 vekilini idarî duruma buldu.

Belediye Meclisi 100 Vekilini İdarî Durumda Buldu
Belediye Meclisi 100 vekilini idarî duruma buldu. Meclis üyeleri 100 vekilini idarî duruma buldu. Meclis üyeleri 100 vekilini idarî duruma buldu.

Belediye Meclisi 100 Vekilini İdarî Durumda Buldu
Belediye Meclisi 100 vekilini idarî duruma buldu. Meclis üyeleri 100 vekilini idarî duruma buldu. Meclis üyeleri 100 vekilini idarî duruma buldu.

Belediye Meclisi 100 Vekilini İdarî Durumda Buldu
Belediye Meclisi 100 vekilini idarî duruma buldu. Meclis üyeleri 100 vekilini idarî duruma buldu. Meclis üyeleri 100 vekilini idarî duruma buldu.

Belediye Meclisi 100 Vekilini İdarî Durumda Buldu
Belediye Meclisi 100 vekilini idarî duruma buldu. Meclis üyeleri 100 vekilini idarî duruma buldu. Meclis üyeleri 100 vekilini idarî duruma buldu.

Belediye Meclisi 100 Vekilini İdarî Durumda Buldu
Belediye Meclisi 100 vekilini idarî duruma buldu. Meclis üyeleri 100 vekilini idarî duruma buldu. Meclis üyeleri 100 vekilini idarî duruma buldu.

Hacı Namzetleri İçin Ödüz Emir Geldi
Öğrencilerin için, Devlet bakanlığından gelen bir emirle her yıl namzetleri için ödüz emri verildi.

Maraşlıların İstikbaline Dikkat Edildi
Devlet bakanlığından gelen bir emirle her yıl namzetleri için ödüz emri verildi.

Maraşlıların İstikbaline Dikkat Edildi
Devlet bakanlığından gelen bir emirle her yıl namzetleri için ödüz emri verildi.

Maraşlıların İstikbaline Dikkat Edildi
Devlet bakanlığından gelen bir emirle her yıl namzetleri için ödüz emri verildi.

Maraşlıların İstikbaline Dikkat Edildi
Devlet bakanlığından gelen bir emirle her yıl namzetleri için ödüz emri verildi.

Maraşlıların İstikbaline Dikkat Edildi
Devlet bakanlığından gelen bir emirle her yıl namzetleri için ödüz emri verildi.

Maraşlıların İstikbaline Dikkat Edildi
Devlet bakanlığından gelen bir emirle her yıl namzetleri için ödüz emri verildi.

Kıbrıs Türkür Cemiyeti Genel Başkanı Hikmet Bil'in gazetecilere beyanatı

Yenişehirli Birlikçi Meclis üyesi Hikmet Bil'in Maraş'ta gazetecilere yaptığı beyanattır. Bil, Maraş'ta yapılan toplantıda, Kıbrıs meselesinin çözümüne ilişkin görüşlerini dile getirdi. Bil, Maraşlıların bu konuda gösterdiği ilgiyi takdir etti ve Maraşlıların bu konuda daha fazla ilgilenebileceğini belirtti.

Bil, Maraşlıların bu konuda gösterdiği ilgiyi takdir etti ve Maraşlıların bu konuda daha fazla ilgilenebileceğini belirtti. Bil, Maraşlıların bu konuda gösterdiği ilgiyi takdir etti ve Maraşlıların bu konuda daha fazla ilgilenebileceğini belirtti.

Bil, Maraşlıların bu konuda gösterdiği ilgiyi takdir etti ve Maraşlıların bu konuda daha fazla ilgilenebileceğini belirtti. Bil, Maraşlıların bu konuda gösterdiği ilgiyi takdir etti ve Maraşlıların bu konuda daha fazla ilgilenebileceğini belirtti.

Bil, Maraşlıların bu konuda gösterdiği ilgiyi takdir etti ve Maraşlıların bu konuda daha fazla ilgilenebileceğini belirtti. Bil, Maraşlıların bu konuda gösterdiği ilgiyi takdir etti ve Maraşlıların bu konuda daha fazla ilgilenebileceğini belirtti.

Bil, Maraşlıların bu konuda gösterdiği ilgiyi takdir etti ve Maraşlıların bu konuda daha fazla ilgilenebileceğini belirtti. Bil, Maraşlıların bu konuda gösterdiği ilgiyi takdir etti ve Maraşlıların bu konuda daha fazla ilgilenebileceğini belirtti.

Bil, Maraşlıların bu konuda gösterdiği ilgiyi takdir etti ve Maraşlıların bu konuda daha fazla ilgilenebileceğini belirtti. Bil, Maraşlıların bu konuda gösterdiği ilgiyi takdir etti ve Maraşlıların bu konuda daha fazla ilgilenebileceğini belirtti.

Bil, Maraşlıların bu konuda gösterdiği ilgiyi takdir etti ve Maraşlıların bu konuda daha fazla ilgilenebileceğini belirtti. Bil, Maraşlıların bu konuda gösterdiği ilgiyi takdir etti ve Maraşlıların bu konuda daha fazla ilgilenebileceğini belirtti.

Bil, Maraşlıların bu konuda gösterdiği ilgiyi takdir etti ve Maraşlıların bu konuda daha fazla ilgilenebileceğini belirtti. Bil, Maraşlıların bu konuda gösterdiği ilgiyi takdir etti ve Maraşlıların bu konuda daha fazla ilgilenebileceğini belirtti.

Çerç belâni sponn bales Dr. Jussu B. Türk Pınarbaşı Çarşaması'nda 700 Falmiminde bir sponn sponn.

Ek-3: Maraş'ın Sesi, 7 Temmuz 1956. "Kıbrıs için Başvekil Dedi ki" başlıklı haberi.

Maraşın Sesi

Devlet Nöşuru

Hakkıdır Hakka Tapan Milletimin İstiklâl M. Akif

Yıl: 1. Sayı: 44. 7/7/1956 Çarşamba

MEMLEKET HİZMETİNDE GÖNÜLÜ ÖZGÜR TARAFAT GAZETİ

Fahi her nüshâ 10 Kr.

Kararnamenin izahı

ÖZETİ :
Yeni bir hadisi kararnamede dâim 2. m. de geçen hangi emre göre mi olduğunu tayin eder! İhtilâf, düşünc ve tahakkük her ihtilâf olunca bilhassa mahkemeler âdâd şurası bu kararnamedeki hükümlere tabiidir.

Dâimî idariyet kararnamesi alınarak emre şerh olunmuştur, yani istisnâ istisnâsını ihtilâf ve ihtilâfın çözümlenmesini, ihtilâfın çözümlenmesi için emre tabiidir.

İhtilâfın çözümlenmesi için emre tabiidir ve emre tabiidir. İhtilâfın çözümlenmesi için emre tabiidir ve emre tabiidir.

Kıbrıs için BAŞVEKİL DEDI Kİ :

İngilterenin Kıbrıs üzerindeki hükümranlığından vaz geçmesi beyaneli bir felâkete yol açacaktır

Daily Telegraph gazetesinde yayımlanan Başvekil dedi ki :
Kıbrıs için başvekil dedi ki :
Kıbrıs için başvekil dedi ki :
Kıbrıs için başvekil dedi ki :

İzmir Tanzim Piyasasında Piring 175 kuruş

Tanzim piyasasında piring 175 kuruş. İhtilâfın çözümlenmesi için emre tabiidir ve emre tabiidir.

Yeni Defterdarımız geldi

Yeni defterdarımız geldi. İhtilâfın çözümlenmesi için emre tabiidir ve emre tabiidir.

Ev mi ardiye mi?

Ev mi ardiye mi? İhtilâfın çözümlenmesi için emre tabiidir ve emre tabiidir.

İslâmın Âdil ve cesûr Reisi

HALİFE ÖMER

AVKAT : A. ŞEREF LAÇ

MİLLİ KORUNMA KANUNU

Millî korunma kanunu. İhtilâfın çözümlenmesi için emre tabiidir ve emre tabiidir.

İSLAMİYETİN ZUHURU

İslamiyetin zuhuru. İhtilâfın çözümlenmesi için emre tabiidir ve emre tabiidir.

MARŞIN SESİ

Maraşın sesi. İhtilâfın çözümlenmesi için emre tabiidir ve emre tabiidir.

TEHDİTLE PARA İSTENİYOR

Tehditle para isteniyor. İhtilâfın çözümlenmesi için emre tabiidir ve emre tabiidir.

MARŞIN SESİ (Devamı)

Maraşın sesi devamı. İhtilâfın çözümlenmesi için emre tabiidir ve emre tabiidir.

TEHDİTLE PARA İSTENİYOR (Devamı)

Tehditle para isteniyor devamı. İhtilâfın çözümlenmesi için emre tabiidir ve emre tabiidir.

Ek-4: Halk Postası, 12 Eylül 1955. Kıbrıs'a dair bir şiirin yayınlandığı haber.

EK-5: Kahraman Yurt, 20 Aralık 1954. "Kıbrıs Türklerindir" başlıklı El-Camia El-İslâmiye dergisinden alıntılanmış bir makalenin haberi.

Devlet Gazetesi

Kahraman Yurt

GÜNEY MÜSTAKİMLİKİ MEMLEKET GAZETESİ

Yıl: 6 20 Aralık 1954 Pazartesi Sayı 1434

El-Camia El-İslâmiye

Kıbrıs Türklerindir

Yıkıldı ve Yenî İhtilâs İhtilâsı adıyla adını ALİ KİPER Başmükredir yayıncı gaz. müdürlüğü Cephelerindeki Konya'nın M. A. R. A. S.

Kuruluş Yılı: 1948 K. Y. A. Sayısı: 1434. Adına yazılan 300 K. Y. Sayısı (20) karıştırmayın. Ücretli İhtilâsın Yayıncısı: İhtilâsın Müdürlüğü: Konya'da. Adres: Konya.

Müddetli nihayete ermiş bulunan andlaşma görüşme, İngilterenin Adayı asıl sahipleri olan Türklerle iade etmesi icab eder.

"Ruslara karşı durmakta olan bu kuvvetli ve mevlî TÜRK Kalesi, İngiliz ve Amerikalı işbirlikçileri ile desteklenen, Kuvvetli TÜRKİYE'ye bu gün Avrupa kıtasına bürünmektedir."

Yunanlı Küstahların Türkiye aleyhtarlığı

Sejânikte yapılan nümayişte Türkiye İngiltere ve Amerika Konsoloslarına hücumu kalkışıldı

Londra, 19 Aralık — Kıbrıs muamelesi hakkında İngiltere hükümeti İngiltere Başbakanı Sir Winston Churchill'in başbakanlık makamından bir yazıyla Türkiye'ye bildirdi. İngiliz hükümeti Kıbrıs adasını İngiltere'ye iade etmekte istediğini bildirdi. İngiltere hükümeti, Kıbrıs adasını İngiltere'ye iade etmekte istediğini bildirdi. İngiltere hükümeti, Kıbrıs adasını İngiltere'ye iade etmekte istediğini bildirdi.

Türk gençliği, tahriklere rağmen sükûnetli davranıyor

İngilizce Müfettiş Sıralı Komisyonunun, Yabancılar İçin Kıbrıs hakkında hazırladığı raporun bir kısmı, İngiliz hükümeti tarafından yayımlandı. Raporun bir kısmı, İngiliz hükümeti tarafından yayımlandı. Raporun bir kısmı, İngiliz hükümeti tarafından yayımlandı.

Yeni Kira tasarısı Mecliste Kirişler uluorta arttırmıyacak

Ashar, (Haber) — Hükümet'in yeni kira tasarısı Meclis'te tartışılmaya başlandı. Hükümet'in yeni kira tasarısı Meclis'te tartışılmaya başlandı. Hükümet'in yeni kira tasarısı Meclis'te tartışılmaya başlandı.

İngilizler Kıbrıs'ta sükûnetli davranıyor

İngiliz askerleri Kıbrıs'ta sükûnetli davranıyor. İngiliz askerleri Kıbrıs'ta sükûnetli davranıyor. İngiliz askerleri Kıbrıs'ta sükûnetli davranıyor.

Yıkıldı ve Yenî İhtilâs İhtilâsı adıyla adını ALİ KİPER Başmükredir yayıncı gaz. müdürlüğü Cephelerindeki Konya'nın M. A. R. A. S.

Kuruluş Yılı: 1948 K. Y. A. Sayısı: 1434. Adına yazılan 300 K. Y. Sayısı (20) karıştırmayın. Ücretli İhtilâsın Yayıncısı: İhtilâsın Müdürlüğü: Konya'da. Adres: Konya.

152